

Landbruget i 1946.

Af Professor K. Skovgaard.

Udviklingen i 1946 viste, hvilken overordentlig Opgave det er for Krigens Sejrherre at vinde Freden. Ja, Fred bestaar der ganske vist endnu ikke i den Forstand, at Krigens Ophør og Opgør er kontraktlig beseglet, men Samfundene er dog, saa hurtigt det kan lade sig gøre, ved at omstille deres Økonomi fra Krigsfod til Fredsfod. Dette maa naturligvis tage sin Tid, men Fredsudviklingen er blevet forsinket af storpolitiske Modsætninger og en udbredt politisk Uro, som det har kostet alt for mange gode Kræfter at bekæmpe, ligesom den Mistro og Mistænkeliggørelse, der derved er blevet skabt, i betænkelig Grad har forøget de Vanskeligheder, der i Forvejen var til Stede for en friere Udfoldelse af den internationale økonomiske Vekselvirkning.

Der er hertil kommet mere eller mindre uforudsete Vanskeligheder af anden Art. Krigens Ødelæggelse og Nøden i Verden har været mere udbredt, end man havde regnet med, og de økonomiske Kræfter har derfor i stort Omfang maattet sættes ind for at lindre Nød i Stedet for direkte at fremme Produktionen, ligesom store Dele af Verden ikke har kunnet yde deres fulde Bidrag til Forsyningerne. Dette har for vort Lands Vedkommende haft den Betydning, at Forsyningerne af Raastoffer til vort Hovederhverv, Landbruget, ikke har kunnet komme i Gang, og at det derfor ikke har kunnet udnytte sin Produktionsevne fuldt ud, hvilket har haft højst uheldige Virkninger baade paa Erhvervets og vort Lands Økonomi. Der er vel ingen Udsigt til, at dette Misforhold kan bringes til Ophør i den nærmeste Fremtid, men der er dog Tegn til, at Genopbygning-

gen af Landbrugsproduktionen i de krigsramte Lande i Løbet af 1947 kan naa saa vidt, at man kan disponere friere over Landbrugsraastofferne end i de to foregaaende Aar.

Vejr- og Vækstforhold.

Det kan siges, at 1946 blev et godt, men alligevel et vanskeligt Landbrugsaar. Vejret i Aarets første Tid var mildt, Nedbøren kom ofte som Regn, og den Sne, der faldt, fik ikke Lov til at ligge længe. Men en ret streng Kulde i Marts første Halvdel syntes at udelukke Haabet om et tidligt Foraar, og man begyndte at strække paa de knappe Roeholdninger. Sidst i Marts satte Foraaret imidlertid ind; god Varme og konstant Tørvejr langt ind i Maj satte Liv i alle overvintrende Afgrøder, ligesom Saaningen kom hurtigt i Gang og foregik usædvanligt hurtigt i en oftest særdeles bekvem Jord, idet Vinternedbøren havde været lav, og Martsfrosten havde skørnet Jorden godt. Da Vejret i Marts slog helt om fra Frost til Tø, led de overvintrende Afgrøder ingen Skade af den ret sene Frost, og man oplevede Udbinding af Kreaturerne saa tidligt som før Majdag, hvorved mangan en Landmand drog et Lettelsens Suk. Saa megen Gang var der kommet i alle Vækster, at Frugttræer og Frugtbuske blomstrede en fjorten Dage eller mere før det sædvanlige.

Maj blev gennemgaaende tør med stærkt svingende Temperatur. Afgrøderne holdtes dog godt i Gang, men saa kom den vaadeste Juni, man har kendt. Maaske ikke uforberedt, for alle Varsler var for en vaad Sommer, Skaderne byggede højt, og Eg sprang ud før Ask; ja, to en halv Gang normalt blev Nedbøren i Juni. Det var ikke saa godt for Roe- og Høarbejdet, og naar man sidst paa Maaneden færdedes igennem Landet, frembød baade Roe- og Hømarker ofte et trist Skue. Den knappe Forsyning med Arbejdskraft formindskede naturligvis ikke Vanskelighederne. Da Juli kom med god Varme, rettede det op paa alle Afgrøder, omend Skaden paa Høet ikke kunde gøres om, men forøvrigt er det forbavsende saa mange, der bjærger Høet paa Rytter, og 1946 har nok gjort yderligere god Propaganda her.

Høsten kom ret sent i Gang, og Vejret i August—September formede sig paa den Maade, at de, der siger, at bare man giver Tid, faar man altid høstet, ikke fik Ret. Vejret i August var ustadigt, men i de første tre Uger af September stadig Regn, og da det var mildt det meste af Tiden, groede det ikke bjærgede Korn i Hobene. Den knappe Forsyning med Arbejdskraft gjorde i mange Egne ikke Sagen bedre, og man kunde se Hestekraft anvendt til at trække de tilgroede Hobe fri af Grunden. Der er sket megen Skade og megen Foringelse paa en Del af Kornhøsten, Kærne som Halm, men alligevel blev Kornhøsten i Gennemsnit over normal og vel ogsaa over det forventede.

Den vaade September var gunstig for Græs og Roer, men den sene Høst og Fugtigheden forsinkede og besværliggjorde Saaningen af Vintersæd, og det er tænkeligt, at de i Forvejen en Del reducerede Vintersædsarealer er blevet yderligere indskrænkede. Udlægsmarkerne groede godt til og gav efterhaanden god Græsning, men de er ofte stærkt plettede af Hobsteder. Sidst i September bedredes Vejret; det sidste Korn og Frøafgrøderne blev kørt ind, Vintersæden saadet, og Kartoffelhøsten kom i Gang. Oktober—November gav et usædvanligt godt Arbejdsvejr, og naar undtages de faa Dage med ret haard Frost sidst i Oktober, der anrettede nogen Skade paa Roer og Kartofler, kunde Roearbejdet udføres hurtigt, Roerne bjærges usædvanligt rene, og den fyldige og friske Top komme til god Gavn som Foder og i Siloerne. I det gode Vejr kunde Kreaturerne være ude, saa længe der var noget at græsse, men ret kølige Nætter og Frosten standsede Græsvæksten. Det milde Vejr i November bødede en Del paa den sene Saaning af Vintersæden, som efterhaanden kom godt til Kræfter, og Efteraarsarbejdet gjorde gode Fremskridt og var langt fremme, da Frosten satte ind den 12. December. Men efter at alle Besværligheder er overstaaet, vil Landmændene med Taknemmelighed mindes Landbrugsaaet 1946.

Arealanvendelse.

Der er ikke i Aarets Løb sket store og væsentlige Ændringer i Arealanvendelsen, men bestemte Tendenser kan dog følges.

Hveden bliver stadig ved, omend langsomt, at vinde ind paa det i Fimbulvintrene tabte Areal; derimod ser det ikke ud til, at man vil dyrke mere Rug end før Krigen. I Stedet for Hvede vil man aabenbart hellere dyrke Vaarsæd end Rug. Det kan nok volde nogen Betænkelighed, da vore Vintersædsarealer er paa Grænsen af, hvad der er nødvendigt, og man ikke hvert Aar kan regne med at faa en stor Kornhøst, ligesom det af flere Grunde er usikkert i hvilken Grad, vi kan dække en eventuel Mangel af Brødkorn igennem Import.

Bælgsåden, der aldrig har spillet nogen stor Rolle her i Landet, men som dog under Krigen gik noget frem, er atter i stærk Tilbagegang. Det er for usikre og for lidt givtige Afgrøder under vore Forhold, og Høsten i 1946 har utvivlsomt bestyrket denne Opfattelse.

Kornarealer ialt er gaaet tilbage igen i Aar og viser siden før Krigen en Tilbagegang paa 71 500 ha eller ca. 5,5 pCt. Det maa siges at være en ret betydelig Tilbagegang, der dog har kunnet opvejes af et stigende Hektarudbytte. Denne Tilbagegang skyldes Fremgang i Rodfrugtarealer og Nedgang i Landbrugsarealet i det hele taget, men det tør forudses, at Kornet atter vinder frem paa Rodfrugternes Bekostning i Betragtning af Arbejdsforsyningen. Men det vil altsaa sige, at man i Betragtning af Produktionsforventningerne hidtil har fundet det fordelagtigst at opretholde eller udvide Rodfrugtdyrkningen og indskrænke Kornarealet.

Af *Rodfrugterne* har Kartoflerne praktisk taget holdt Stillingen fra i Fjor, og naar henses til de høje Priser, der igen i Aar betales for Kartofler, tør man nok spaa, at Arealet i 1947 næppe vil gaa tilbage; trods Arbejdsvanskeligheder og i Aar Vanskeligheder med Sygdomsbekæmpelse, maa Kartofflen med de opnaaede Priser være en særdeles fordelagtig Afgrøde. Af Fodderroerne fortsætter Runkelroen sin Tilbagegang til Fordel for Fodersukkerroer og Sukkerroer til Foderbrug, der er gaaet frem med 3400 og 5700 ha, samt Kaalroer, der har en Fremgang paa 2700 ha. Den fugtige Sommer har sikkert begunstiget Kaalroen, og det bliver næppe muligt at rokke ved dens førende Stilling, før helt tilfredsstillende Optagere er konstrueret for Bederoerne.

Arealanvendelse efter Statistisk Departements Tællinger, ha.

	1939	1945	1946	1946÷ 1939	1946÷ 1945
Hvede	133 500	87 300	90 300	÷43 200	+ 3 000
Rug	137 000	161 200	137 700	+ 700	÷23 500
Byg	420 900	407 500	422 400	+ 1 500	+14 900
Havre	376 400	336 000	343 700	÷32 700	+ 7 700
Blandsæd	303 900	303 900	301 100	÷ 2 800	÷ 2 800
Bælgsæd	3 100	12 200	8 100	+ 5 000	÷ 4 100
Korn ialt	1 374 800	1 308 100	1 303 300	÷71 500	÷ 4 800
Kartofler	69 500	107 200	106 400	+36 900	÷ 800
Runkelroer	142 300	79 200	69 400	÷72 900	÷ 9 800
Tørstofrige Roer ...	64 200	94 500	103 600	+39 400	+ 9 100
Kaalroer	191 900	212 300	215 000	+23 100	+ 2 700
Turnips	11 800	8 400	7 400	÷ 4 400	÷ 1 000
Gulerødder	4 700	3 300	3 400	÷ 1 300	+ 100
Fabriksroer	39 600	39 400	41 300	+ 1 700	+ 1 900
Cikorierødder	600	700	1 100	+ 500	+ 400
Rodfrugter ialt	524 600	545 000	547 600	+23 000	+ 2 600
Andre Høstarealer ..	50 800	93 600	83 400	+32 600	÷10 200
Brak	31 900	12 700	14 800	÷17 100	+ 2 100
Græs og Grønfoder ..	740 000	744 000	751 300	+11 300	+ 7 300
Heraf Lucerne ...	19 900	26 100	23 300	+ 3 400	÷ 2 800
Arealer i Omdriften	2 722 100	2 703 400	2 700 400	÷21 700	÷ 3 000
Græs udenfor do. ..	528 300	450 900	472 800	÷55 500	+21 900
Læggeplads til Tørv	—	25 300	18 400		÷ 6 900
Landbrugsareal ialt ..	3 250 400	3 180 000	3 191 600	÷58 800	+11 600

Det lykkedes ved at stille Præmier i Udsigt at bringe Fabriksroearealet lidt i Vejret, men det synes tvivlsomt, om Arealforøgelsen er stor nok til at gøre Præmiebetalingen effektiv. Det maa dog være muligt paa den ene eller anden Maade at bevare Sukkerroearealet i Betragtning af den betydningsfulde valutariske Rolle, Sukkeret spiller for Tiden. Der er vel næppe Tvivl om, at Roearealet i Sukkerroeegnene ligger paa Maksimum i Betragtning af Arbejdsforsyningen; herpaa tyder Areal-

tegningen i Foraaret, der gik tilbage paa de store Gaarde, men frem paa de mindre. Da det viser sig muligt at tegne betydelige Arealer til Sukkersaftfremstilling rundt i Landet, skulde det ogsaa være muligt at tegne Arealer til Sukkerproduktion. Saa vidt det erindres, blev der sidste Aar tegnet ca. 10 000 ha til Sukkersaftproduktion eller ca. 25 pCt. af Fabriksroearealet, og det kunde være interessant at faa fastslaaet, hvor disse Arealer er tegnet. Noget andet er, at Vilkaarene for denne Tegning er ikke saa lidt forskellige fra Fabrikskontrakterne; for det første opnaar Dyrkerne at faa et Antal kg Sukkersaft pr. ha tilbage, for det andet taber Betalingsvilkaarene sig ofte i det dunkle. Men naar Saftroerne kan transporteres, kan Sukkerroerne det ogsaa, og det er muligt, *at man efterhaanden maa ind paa den ofte fremsatte Tanke at lade Sukkerproducenterne faa nogle Kilo Sukker pr. ha eller pr. Ton Røer for at friske op paa Tegningslysten. Som Forsyningsforholdene ligger nu efter Krigen, kan der ikke mere ud fra moralske Synspunkter indvendes noget imod denne Fremgangsmaade, og den kan have den store Fordel at skabe Basis for Tilførslen ude fra af meget nødvendige Varer.*

I Græsarealer er der kun smaa Bevægelser, men Lucernen har fortsat sin i Fjor indledede Tilbagegang. Det er mærkeligt med denne Plante, som alle taler om og roser, men som faa rigtig vil dyrke. Det er nok saaledes, at den ikke vil slaa rigtig an, før man faar gjort den lige saa dyrkningssikker som Rødkløveren, hvad enten dette kan ske ved at finde de Krav til Dyrkningsvilkaar, den stiller paa de enkelte Jorder, eller ved at fremelske akklimatiserede Stammer.

Landbrugsarealet ialt viser en lille Fremgang, hvilket skyldes, at Bunden er skrabet lidt haardere i Aar end i Fjor, d. v. s., større uden for Omdriften liggende Arealer er talt som Landbrugsareal. Ellers maa man forudse, at Tilbagegangen i Landbrugsareal, som var temmelig stærk under Krigen, vil fortsættes, da vi ikke har store Ødearealer at inddrage under Dyrkning, og Bebyggelsen samtidig hvert Aar fortærer Landbrugsjord.

Andre Høstarealer.

Denne Arealgruppe dækker over Frø- og andre Salgsafgrøder, herunder Industriplanter. Disse forskellige Afgrøder fortsætter nu paa tredje Aar Tilbagegangen, der er paa 10 200 ha, hvilket udelukkende skyldes Tilbagegang i Industriplanter, som nedenstaaende Oversigt viser.

De vigtigste Frø- og Handelsplanter, ha.

	Frø ialt	Roefrø	Bølgpl.-frø	Græsfrø	Havefrø	Olieher	Spindher	Hamp	Sen-nep	Have-sager
1946	54 853	5 684	16 695	25 535	1 881	1 200	3 500	—	7 200	9 152
1945	52 944	5 257	15 603	24 482	1 471	2 600	8 000	300	13 200	8 542
1939	41 900	3 615	10 197	23 435	838	—	1 500	—	3 000	7 120

Frøarealerne er ret stabile, ogsaa for de enkelte Arter og Varieteter inden for de enkelte Grupper, men de ligger dog relativt højt, og det maa haabes, at der kan skabes Eksport for den store Produktion af visse Sorter. Der ses efter Krigen at være bragt en betydelig Frøeksport i Stand, som det synes til tilfredsstillende Priser. Græsfrøeksporten har saaledes i Tiden Januar—Oktober hjembragt ca. 22 Mill. Kr. eller ca. 2,3 Kr. pr. kg, Roefrøeksporten har hjembragt 7,7 Mill. Kr. eller ca. 3 Kr. pr. kg. Det er Priser, som antagelig kan gaa an uden at friste til Spekulation.

Med de Priser, der under Krigen har været fastsat paa Frø, har enkelte Dyrkere i enkelte Sorter nu og da kunnet hjemtage endog betydelige Gevinster. Det vil altid være Tilfældet med en Avl som Frøavl, der er Klimasvingningerne fra Sted til Sted saa stærkt prisgivet, men Gennemsnitsudbyttet, opgivet af D. L. F. til 1900—2000 Kr. pr. ha, har altsaa ikke været saa højt, at det har lokket de meget store Arealer frem. Der er jo i denne Avl Tale om ofte endog store Produktionsomkostninger.

Den vaade Sommer i Aar har imidlertid været Frøavl, meget ugunstig. Der var ofte smaa Høstudbytter for Rødkløver, endda halvt eller ofte intet Udbytte paa Grund af daarligt Vejr under Blomstringen og Bjærgningen. Det er derfor forstaaeligt, at visse Frøpriser er blevet forhøjet for at holde Dyrkernes Humør oppe.

Industriplanteproduktionen er man ved at omstille til Fredsfod, d. v. s., at de under Krigen gældende Prisgarantier er ved at bortfalde og dermed bortfalder ogsaa Rentabiliteten ved Dyrkningen af disse Planter. Der har for Oliehør og Gul Sennep været garanteret Priser paa Kr. 1,44 og Kr. 1,20 pr. kg, men disse Priser mente Industrien, der ikke tilnærmelsesvis kunde være Tale om for Høsten 1946, da Oliefrø skulde kunne købes udefra til meget lavere Pris. Det saa derfor ud til, at Dyrkerne helt maatte indstille sig paa de Vilkaar, som disse ydre Priser kunde betinge, men i sidste Øjeblik gav Industrien visse Pristilsagn for Oliehør, saaledes at det lykkedes at sikre et lille Areal paa 1 200 ha. Dette er antagelig meget betimeligt, fordi det i 1946 ikke blev muligt at indføre væsentlige Mængder, hverken af Hørfrø eller Hørfrøolie, og saa vidt man kan skønne, er Udsigterne ikke meget bedre for den første Del af 1947. Der var til og med Oktober indført 12 000 hkg Hørfrø til en Pris af 63 Øre pr. kg. Prisen var altsaa under det halve af den tidligere danske Pris, men Mængden var altfor lille. Der er paa dette Omraade sket det, at Argentina er blevet omtrent Eneleverandør af Hørfrø, og man insisterer paa kun at sælge Olie og Kager i Stedet for Hørfrø. Forarbejdningsprocessen vil man forbeholde den hjemlige Industri, men endvidere optræder andre Lande, især England, som stærke Købere til den argentinske Hørfrøolie, saa vi faar ingenting. Man er altsaa for denne Vares Vedkommende kommet i den forudseelige Situation, at den er blevet meget billigere, men man kan intet købe af den. Som omtalt andetsteds har England købt den overvejende Del af den argentinske Hørfrøproduktion for indeværende Høstaar.

For Gul Sennep ligger Forholdet noget anderledes; der er ingen Prisgarantier givet, men en Del Landmænd vil gerne dyrke denne Afgrøde, og et Areal med Gul Sennep kunde dermed sikres, men det blev dog kun ca. det halve af Aaret før.

En Del Landmænd, der var blevet tilfredse med Dyrkningen af disse to Afgrøder, har kritiseret denne Udvikling. Der er hertil at sige, at enhver kan dyrke disse Afgrøder i det Omfang, han synes om det, men til de Priser, Oliefrø og Olie be-

tinger efter Indførselsprisen, vil det blive en daarlig Forretning sammenlignet med Korn. Noget andet er, at man fra Industriens Side har været for hurtig i Vendingen med at yde sin Bistand til Likvideringen af Oliefrødyrkingen, fordi Priserne som nævnt nok er lavere ude fra, men Varerne kan ikke faas.

Spindhørren kunde ingen Tilsagn om Sikkerhed faa, og derfor reducerede Dyrkerne, der maa bære hele Risikoen, Arealet til det halve. Det er tidligere blevet anført i denne Oversigt, at det kan antages, at Høravlen her i Landet, rationelt drevet, kan have visse Muligheder i Konkurrence med udenlandsk Hør, og det skulde derfor være rimeligt, at man gav denne Avl en vis Støtte nu i Overgangstiden fra Krig til Fred, til Forholdene var afklarede, ikke mindst i Betragtning af den uvurderlige Hjælp Hørproduktionen har ydet under Krigen, ja paa Baggrund af disse Erfaringer kunde man fristes til at sige, at der skal en Del Mod til at lade Høravlen sejle sin egen Sø. Foreløbigt ser det ud til, at en Del af Skæfterierne vil fortsætte og se Tiden an, hvilket vil sige, se an, hvorledes de opnaaelige Priser vil paavirke Dyrkerne; andre er i fuld Gang med at forberede Likvidering. Skal der ske noget med „Plan“ i, skal det derfor være snart.

Havesager i Marken er gaaet lidt frem Aar for Aar under Krigen; det er naturligvis de gode Priser paa disse Produkter, der har virket. Denne Tendens kunde maaske synes en Udviklingslinie, især for det mindre Landbrug, men det er det næppe. Det samme gælder for Arealer med erhvervsmæssigt Havebrug, som blev talt i 1945. Statistisk Departement har opgjort, at der fandtes 19 937 Virksomheder med erhvervsmæssigt Havebrug, hvoraf ca. 13 000 i Forbindelse med Landbrug.

Der ses at have fundet en meget stærk Udvikling Sted inden for de anførte Produktioner, og at de har faaet en saadan Udbredelse, at de nu vedrører et meget betydeligt Antal Landbrug. Det gælder saavel Frugtavl som Køkkenurteproduktion, og som et lille Sidespring skal det her bemærkes, at den stedfundne Udvikling stærkt understreger Betimeligheden af en Uddannelse af den nye Slags Planteavlskonsulenter, der be-

Erhvervsmæssigt Havebrug i 1945.

	1945	1940	1935
Antal Virksomheder	19 937	13 032	8 307
Arealer med Gartneri, Frugtavl, Havebrug, ha	23 807	18 122	10 096
Landbrugsareal	266 478	179 309	75 134
Ialt Areal	290 285	197 431	85 230
Arealer med Frugttræer, ha	10 828	7 915	4 209
Planteskoler, ha	1 212	1 204	1 058
Blomster, Køkkenurter, ha	10 847	8 484	4 560
Bænke, Drivhuse, ha	920	519	369

hersker baade Landbrugets Planteavl og en Del af Havebrugets. Denne Uddannelse søges nu iværksat ved at give Landbrugsstuderende Adgang til Undervisning i Frugtdyrkning og Køkkenhave dyrkning.

Høstudbytte og Foderforsyning.

Høsten i Aar naaede med 76,2 Mill. Afgrødeenheder svært op paa Siden af den store Høst i 1943, som var paa 77,3 Mill., men Kornudbyttet er af samme Størrelse med 38,9 Mill. hkg. Tages endvidere den usædvanlige gode Græsning i Aar i Betragtning, er det sandsynligt, at 1946 bliver det bedste Landbrugsaar siden 1938.

Høstudbyttet efter Statistiske Efterretninger.

	Mill. hkg				Mill. Afgrødeenheder			
	1946	1945	1939 -43	1934 -38	1946	1945	1939 -43	1934 -38
Hvede	3,0	2,8	2,0	3,8	3,0	2,8	2,0	3,8
Rug	2,9	3,1	3,5	2,6	2,9	3,1	3,5	2,6
Vaarsæd	33,0	30,2	29,1	29,2	30,4	27,8	26,8	26,8
Korn ialt	38,9	36,1	34,6	35,6	36,3	33,7	32,3	33,2
Kartofler	18,8	16,1	15,0	13,5	4,1	3,6	3,4	3,2
Foderroer	211,8	203,3	224,8	243,2	24,8	23,9	26,9	27,9
Fabriksroer	14,6	12,9	16,1		3,4	3,0	3,8	
Hø	18,8	19,8	14,0	19,7	7,6	8,0	5,7	7,9

76,2

77,3

Kornhøsten ses at have været særdeles tilfredsstillende, 2,8 Mill. hkg større end i Fjor, hvilket under de gældende Tilførselsforhold maa faa en ikke ringe Betydning. Det kniber imidlertid som alt omtalt med Vintersædsavlen; den er, naar Saasæd, Svind samt Fritagelse for Leveringer gaar fra, lige paa Forsyningsgrænsen, og da vi ikke raader over Reserve-lagre, maa der aabenbart gøres noget for at holde Produktionen oppe. I Aar kan der imidlertid intet gøres, og da Arealerne næppe er saa store som i Fjor paa Grund af de vanskelige Vejrforhold i Sædetiden, kan vi med en middelmaadig Avl til næste Aar blive nødt til at gaa til en Foringelse af Brødet.

Kartoffelavlen er betydelig bedre end i Fjor, 2,7 Mill. hkg større, svarende til et Arealudbytte paa 177 hkg pr. ha mod 150 og 144 de to foregaaende Aar og 171 før Krigen. Den vaade Sommer har dog begunstiget Skimmelangrebene, og hvor der ikke har været gennemført en rationel Sprøjtning, kan dette nok nedsætte Kvaliteten og Salgsmængden en Del. Det maa dog meget stærkt understreges, at Kvaliteten af de store Partier Kartoffler, der gaar til Eksport, maa holdes paa et upaa-klageligt Niveau, for som Forholdene ligger, har vi en betydelig Chance for at indarbejde os paa Kartoffelmarkedet i Sydvesteuropa og i de andre Lande, der regelmæssigt indfører Læggekartofler, men Forudsætningen er rigtignok, at man fuldt ud og i enhver Retning kan staa ved det, der er i Sækkene. Det er paa denne Maade, at Holland før Krigen oparbejdede sin betydelige og rentable Eksport af Læggekartofler, og det maa haabes, at Kartoffelkontrollen har saa fast Haand om denne Eksport, at den stærke Efterspørgsel ikke giver mindre nøje-regnende Producenter og Eksportører Muligheder.

Sukkerroeuudbyttet er en Del større end i Fjor, 14,6 Mill. hkg mod 12,9 Mill. hkg, svarende til Hektarudbytter paa 351 og 332 hkg. Sukkerudbyttet ses for nylig at være opgjort til ca. 195 Mill. kg mod ca. 165 Aaret før, og der skulde derefter være Muligheder for en betydelig Eksportforøgelse. Forøvrigt henvises til de under Sukkerroearealet gjorte Bemærkninger om Sukkerproblemet.

Udbyttet af *Foderroer* er lidt bedre end i Fjor. *Høhøsten*

derimod lidt mindre, og den samlede Foderbalance kommer derefter til at se saaledes ud sammenlignet med de nærmest foregaaende Aar.

	Mill. Aigrødeenheder			
	Korn	Foderroer	Hø	Ialt
1946 ÷ 1945	+ 2,8	+ 0,9	÷ 0,4	+ 3,3
1946 ÷ 1944	+ 1,7	+ 4,0	÷ 0,9	+ 5,8
1946 ÷ 1939/43	+ 4,2	+ 2,1	+ 1,9	+ 4,0

Der er ikke medtaget Sukkerroeaffald, som er rigeligere i Aar end i Fjor; Halmen anses for at være tilstrækkelig, og Kartoflerne er ladet ude af Betragtning. Der vil naturligvis blive fodret flere Kartofler op i Aar end i Fjor, fordi Avlen er større, men det ser ud til, at Eksporten og Hjemmemarkedet kan absorbere alle brugbare Sorter. Det anføres da ogsaa, at Kartoffelkogeanlægene i Aar almindeligt staar ubenyttede, hvilket er forklarligt, da Svinene ikke kan konkurrere med Eksportpriserne. Høforsyningen er ringere i Aar end i Fjor i Kvantitet og vel navnlig i Kvalitet, hvilket er at beklage, naar de yderst knappe Tilførsler af Oliekager, hvorom mere siden, tages i Betragtning. Naar henses til, at Kvægbesætningerne er mindre end i Fjor, maa Grovfodersituationen siges at være gunstig, og der skulde være rigeligt med Grovfoder til alle de større Husdyr, saaledes at der kan spares paa Korn til Svin og Høns.

Husdyrhold og Husdyrproduktion.

Der har i Aarets Løb fundet en Del Forskydninger Sted i Husdyrholdets S sammensætning, som følgende Tabel viser.

Hestebestanden er gaaet yderligere frem og tør nu siges at ligge over Behovet, selv om det tages i Betragtning, at der stadig er 29 000 Heste i Byerne mod 17 000 før Krigen, og at der ogsaa i Landdistrikterne findes et ikke ubetydeligt Antal Heste som Erstatning for Lastbiler. I Betragtning af Vanskelighederne med at faa Indførselen af Biler og Traktorer i Gang, er der dog stadig Brug for mange Heste, men efterhaanden som denne Indførsel forøges, maa Hestebestanden formindskes.

Husdyrbestanden i Tusinder efter Statistisk Departements Tællinger.

	Juli 1939	Juli 1945	Juli 1946	1946 ÷ 1939	1946 ÷ 1945
Heste	594	644	651	+ 57	+ 7
Heraf Føl	54	73	67	+ 13	÷ 6
Kvæg ialt	3 326	3 237	3 176	÷ 150	÷ 61
Heraf Malkekøer ..	1 642	1 578	1 595	÷ 47	+ 17
Heraf Kalve	864	853	804	÷ 60	÷ 49
Svin ialt ¹⁾	3 182	1 646	1 779	÷ 1 403	+ 139
Heraf Søer	397	199	193	÷ 204	÷ 6
Faar	147	213	178	+ 31	÷ 35
Høns ²⁾	33 297	16 372	18 039	÷ 15 258	+ 1 667
Kalkuner	99	—	48	÷ 51	—
Ænder	895	—	461	÷ 434	—
Gæs	393	—	325	÷ 68	—
Kaniner	299	343	220	÷ 79	÷ 123

¹⁾ 9. Februar 1 749 000 Svin ialt 193 000 Søer.

4. Maj 1 885 000 " " 197 000 "

13. Juli 1 749 000 " " 191 000 "

5. Oktober 1 876 000 " " 191 000 "

16. November 1 818 000 " " 185 000 "

²⁾ Kyllinger: 1946: 10 507 000, 1945: 8 517 000, Fremgang 1 990 000.

Det er næppe rimeligt at antage, at der kan udvikles nogen væsentlig Eksport paa langt Sigt. I alle Lande indstiller man sig paa mekanisk Trækkraft, herunder paa Traktoren i Landbruget, paa samme Maade, som vi forbereder det eller i hvert Fald taler om det, og kommer dette til at slaa til, maa vor Hestebestand reduceres stærkt. Det maa bemærkes, at allerede i 1939 var Hestetallet paavirket af den forestaaende Krig, og altsaa relativt højt. Eksporten til U. N. R. R. A. synes med dette Aar at faa en Ende, selv om der stadig kan afsættes en Del Heste til de krigshærgede Lande. De vigende Hestepreiser har haft til Følge, at en Del Føl og Plage er blevet solgt til Slagting, og i Betragtning af de opnaaede Priser er det sikkert det fornuftigste, der kunde gøres, selv om man umiddelbart er imod Fremgangsmaaden, fordi Hesten ligesom indtager en anden Stilling i vor Bevidsthed end de øvrige Produktionsdyr. Samtidig har den vigende Hestekonjunktur medført en Nedgang i bedækkede Hopper fra 126 000 i 1945 til 81 000 i 1946.

Kvægbestanden er gaaet tilbage med 61 000. Der er imidlertid en Fremgang for Køer, men Tilbagegang for Tillægget, idet Kalve er gaaet tilbage med 49 000 og Kvier med 21 000. Der fremkom i Forsommeren en Del Rygter om store Besætningsreduktioner paa Grund af Arbejdersmangel, om hvordan hele Besætninger og drægtigt Kvæg vandrede til Slagterierne, men man ser, at indtil Juli Maaned har disse Rygter ikke haft meget paa sig, i hvert Fald har de ikke svaret til Virkeligheden, som Rygter sjældent gør. Nu i Efteraaret hører man noget om det samme igen og med samme Begrundelse, og der skal antageligt lægges det samme deri som i Forsommeren, selv om der utvivlsomt er Tale om nogen stedfindende Reduktion af Kvægholdet. Dette viser bl. a. Eksporttallene, idet der i Aarets første 11 Maaneder er eksporteret ca. 109 000 Stkr. Kvæg mere end Aaret før. Man maa antage, at med de gældende Arbejds-lønninger maa Kvægholdet blive en Del reduceret, men som yderligere Aarsag maa de svigtende Oliekagetilførsler tages i Betragtning. Kunde der faas Oliekager efter Behov, er det sandsynligt, at Fodermesterlønnen vilde stige, og Kvægbesætningerne blive opretholdt, saa fundamental som Kvægproduktionen nu engang er her i Landet, og der skal ikke saa forfærdelig megen Besætningsreduktion til, før man bliver ked af det paa Grund af manglende Muligheder i anden Afsætning.

Tyreholdet er i stadig Tilbagegang. Der findes nu 50 000 Tyre mod 69 000 i 1939. Det er utvivlsomt Virkningerne af Insemineringen, som udviser stadig og støt Fremgang. Efter Departementets Tællinger er nu 435 000 Køer „Medlemmer“ af de nymodens Foreninger, som en kendt Konsulent kalder Foreningerne for kunstig Sædooverføring. Det er 27,6 pCt. af samtlige Køer mod 24,0 pCt. i Fjor og 0,1 pCt. i 1937, da Foranstaltningen blev startet. 613 Tyre er tilstrækkelig til denne store Virksomhed, og det vil altsaa sige, at hvis alle Køer befrugtes paa denne Maade, vilde der være Brug for ca. 2 400 Tyre mod ca. 70 000 midt i Trediveerne. Det er ikke gode Perspektiver for Tyreproduktionen, som der forøvrigt allerede for en Del Aar siden er gaaet en Del Spekulation i.

Svinebestanden har i Aarets Løb holdt sig mærkværdig kon-

stant omkring 1,8 Mill. Stkr. med ca. 190 000 Søer, der altsaa maa være den Bestand og Produktion, som svarer til det foreliggende Fodringsgrundlag. *Høsebestanden* er derimod i Fremgang, og det kan paa Kyllingetillægget se ud til, at Fremgangen tænkes fortsat. Prisrelationerne maa være til Fordel for Høseholdet. *Faarebestanden*, der i Fjor gik lidt op, er i Aar gaaet stærkt tilbage, hvilket forklares med den stærke Nedsættelse i Uldprisen og den i Udsigt stillede yderligere Nedgang samt naturligvis lavere Priser paa Faare- og Lammekød.

Der er anført Tal for det store Fjerkræ, *Kalkuner*, *Ænder* og *Gæs*, der viser Nedgangen for disse Arter under Krigen. Man faar herved den væsentlige Forklaring paa de knappe Forsyninger og opdrevne Priser paa disse Fugle; en yderligere Forklaring er, at Landbruget nu har bedre Raad end før Krigen, saa det kan spise den Del, der tilkommer det. *Kaninerne* er i stadig og katastrofal Tilbagegang. Antallet er nu mindre end før Krigen, men det drejer sig ogsaa om et Husdyr, som man er lige ved at sige, ikke har sin Plads i et Land med saa høj Levestandard, som vi forhaabentlig vedblivende maa have det. I selve Landbruget passer Kaninen ikke ind; det er mere rentabelt at holde Kvæg og Høns, og uden for Landbruget bliver Kaninhold Beskæftigelse for Børn eller en særlig Produktion.

Omvendt er det gaaet med *Pelsdyrene*, men disse er der ogsaa flere Penge i. Skindprisernes Udvikling har dog standset Fremgangen i Sølvræveavl; derimod er Mink, Sumpbæver og Blaarev gaaet stærkt frem siden i Fjor.

Husdyrproduktionen har i 1946 ligget ret betydeligt over Aaret før, som det fremgaar af nedenstaaende Opstillinger hentede fra Statistisk Departements Opgørelser. Den større Mælkeproduktion skyldes det større Koantal samt dels den gode Græssommer, dels de, omend smaa, indførte Oliekagemængder, og endelig har for Kødproduktionen Reduktionen i Kvægbesætningerne gjort sig gældende. Der er anført Mælkeproduktionens Indekstal for de 10 første Maaneder for de to Aar, 1945 og 1946, der viser, hvorledes Produktionen Maaned for Maaned har ligget højest i 1946.

Maanedligt Indekstal for Mælkeproduktion. 1935 = 100.

	Jan.	Feb.	Marts	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Jan.— Okt.
1945	58	57	61	73	99	111	106	99	96	85	85
1946	66	68	73	85	109	117	112	104	94	87	92

Det vil af Tallene ses, at Forskellen er størst og stigende i Foraarsmaanederne — det er Virkningen af Oliekagerne — derimod mindre og aftagende i Løbet af Sommeren, ja i September var Produktionen lavere end i 1945. Aarsagen var det regnfulde Vejr, men Mælkeproduktionen var for de 10 anførte Maaneder 3940 Mill. kg eller kun 8 pCt. mindre end i 1935, der er Basisaar for Beregningerne.

Oversigten over den samlede Husdyrproduktion ser saaledes ud:

Husdyrproduktionen, maanedligt Indeks for 10 Maaneder.

Stat. Departement. Indeks 1935 = 100.

	Mælk		Smør		Ost		Flæsk	
	Mill. kg	Indeks	Mill. kg	Indeks	Mill. kg	Indeks	Mill. kg	Indeks
Jan.—Okt. Gns. 1939 ...	—	102	—	(110)*	—	(107)*	—	98
" " " 1945 ...	368	85	11,3	78	4,2	144	14,5	55
" " " 1946 ...	394	92	12,1	84	5,1	176	15,5	60
	Æg		Kød		Samlet			
	Mill. kg	Indeks	Mill. kg	Indeks	Indeks			
Jan.—Okt. Gns. 1939	—	(123)*	—	(101)*	102			
" " " 1945	4,9	60	10,1	85	70			
" " " 1946	5,2	61	13,2	108	78			

*) Indekstallet er for hele 1938.

Der er foruden for Mælkeprodukter Opgang for Flæsk og Kød, og det samlede Indeks er gaaet op fra 70 til 78. Der er dog hertil at sige, at den store Opgang i Kødproduktionen er et Fattigdomstegn. Den er ikke alene Udtryk for en Produktion, men tillige for en Reduktion, og man fristes til at tilføje, at man forhaabentlig til næste Aar ser en Tilbagegang i Kødproduktionen som Udtryk for, at Kvægproduktionen er blevet stabiliseret ved større Tilførsler af Oliekager. Sker dette ikke, er der heller ingen Udsigt til, at Mælkeproduktionen kan opretholdes.

Man vil bemærke, at Mælkeproduktionen er gaaet relativt stærkere frem end Smørproduktionen, hvilket hænger sammen med den stigende Osteproduktion og et stigende Forbrug af Konsummælk. Osteproduktionen er 76 pCt. større end i 1935, og Konsummælkforbruget var i 1945 802 Mill. kg eller ca. 20 pCt. af Mælkeproduktionen mod 645 Mill. kg eller 12 pCt. af Produktionen i 1938.

Produktionsudsigterne.

I Tiden indtil næste Høstaar vil Produktionsmulighederne i Husdyrbruget i alt væsentligt være givet med vort eget Produktionsgrundlag, idet der kun kan ventes smaa Tilførsler udefra. Som omtalt i Pressen har England købt en stor Part af Argentinas Oliekageproduktion, og større Forsyninger fra andre Omraader kan næppe ventes. Dette Køb kan dog ikke gennemføres uden videre, thi der sidder stadig i Washington en Kommission, i hvilken vi er repræsenteret af Statskonsulent *S. Sørensen* og med England som Medlem, som fordeler Produktionen af Oliekager til de forskellige Lande. Men det er tænkeligt, at England har budt Prisen saa højt op, at det er sikker paa at beholde Løvens Part af Partiet paa samme Maade som i 1946. Det ses ogsaa, at andre Lande, der har et presserende Behov for Foderstoffer som Norge og Sverige, byder meget høje Priser for Oliekagerne, og man er her ved et for Tiden karakteristisk og interessant Problem. Vi genkender i internationalt Format Spillet om Frihandelskornet herhjemme; der er alt for faa Oliekager, og de enkelte Lande, der optræder som Købere, byder Priserne op efter Grænsebetrægtninger. De spørger ikke om, hvilken Pris Oliekagerne i Gennemsnit kan udnyttes til i Produktionen, men om den direkte Fordel, de kan bringe, naar de tilføjes i den løbende Produktion. For saa vidt er der ikke noget Nyt i dette. Prisen paa Oliekager er altid blevet fastsat paa denne Maade, fordi Oliekagerne var den sjældnere og uundværlige Vare, men der var dog saa rigeligt af dem, at en Forøgelse i deres Mængde vir-

kede prissænkende, baade fordi Mælkeudbyttet pr. kg blev aftagende, og fordi Mælkeprisen faldt med stigende Produktion. Nu er dette anderledes; der er alt for faa Oliekager, og Mælkeprisen er i alle Lande høj, ligesom Mælkeproduktionen de fleste Steder er for lille, og derfor kan der betales en høj Pris for Oliekagerne. Hvis man faar 1 kg Mælk for 50 g Æggehvite, fordi Foderet som f. Eks. her i Landet har et stort Overskud af Kulhydrat, hvilket ogsaa er Tilfældet i de andre nordvesteuropæiske Lande — hvis endvidere Kagerne indeholder 300 g for-døjelig Æggehvite pr. kg, og Mælken som hos os koster 30 Øre pr. kg, er Maksimumsprisen, der kan betales for Kagerne, 1,80 Kr. pr. kg, men saa levnes der intet til Producenterne.

Da Mælkeprisen er en af Determinanterne for Kageprisen, kan denne bydes yderligere op, hvis Mælkeprisen er højere. Det er præcis dette, der er Tilfældet i England. Mælkeprisen ligger der omkring 50 Øre pr. kg til Producenterne, og disse kan derfor betale en meget høj Pris for Kagerne, hvilket er Baggrunden for de høje engelske Pristilbud paa Oliekager. Da der er Mælkemangel, løber man ingen Fare for, at en forøget Produktion skal trykke Mælkeprisen.

Det er indlysende, at denne ejendommelige Situation i høj Grad er til vor Skade og forøvrigt rummer en god Del Tvetydighed. England kræver af os en betydelig billigere Produktion end af dets egne Landmænd, men samtidig er de høje Priser, de engelske Landmænd faar f. Eks. for deres Mælk, medvirkende til at drive Prisen op paa det for os uundværlige Produktionsmiddel, som Oliekagerne er. Man har her i Renkultur Virkningerne af Subsidiepolitik. Hvis England overlod os en god Portion af Oliekagerne til en rimelig Pris, vilde det kunne faa mere og billigere Smør — Mælk for den Sags Skyld ogsaa.

Det er nu et Spørgsmaal, hvilken Pris vi kan betale for Oliekagerne. Under de oven for opstillede Forudsætninger, kunde der betales indtil 1,80 Kr. pr. kg 30 pCt.-Kager,

men det er klart, at saa højt kan Landmanden ikke gaa; der maa levnes noget til Fortjeneste, ekstra Arbejde, Risiko, saa højere Pris end 70—80 Øre pr. kg kan han ikke betale med Fordel. Nu synes det imidlertid af Produktionsstatistikken at fremgaa, at de i Fjor Foraar indførte Kager ikke gav saa stort et Udslag i Mælk som forudsat i det anførte forenklede Eksempel, selv om en Række Forhold gør det vanskeligt at konstatere dette nøjagtigt. Men der er dog adskilligt, der underbygger dette Skøn; man har f. Eks. lært at holde bedre Hus med Æggeghviden, baade ved Foderets Bjærgning og Anvendelse, og man er gaaet over til i høj Grad at lade Kørerne kælve om Foraaret, hvorefter der er en lav Ydelse i Vintertiden, der giver bedre Overensstemmelse med Æggeghvideforsyningen. Tilskudet af Æggeghvide i Oliekagerne sættes derfor ind paa et Punkt i Produktionen, hvor der er ret stærkt faldende Mælkeudbytte for yderligere Æggeghvidetilskud, og man kan derefter ikke gaa saa højt med Kageprisen som 70—80 Kr., hvis der skal være Fordel ved det. En saadan og maaske højere Pris kunde antagelig betales for ganske smaa Kagemængder, der kunde anvendes i særlige Tilfælde, saaledes som under Krigen, men det vilde ikke gælde for de Mængder, man nu opererer med at indføre, 100—200 000 Tons eller mere.

Denne Betragtningssmaade ses at være i Overensstemmelse med det praktiske Landbrugs Opfattelse. De dyre Oliekager til ca. 70 Kr. pr. hkg finder kun treven Afsætning; der er nogle, der kan staa sig ved at betale denne Pris, men mange afstaar fra at købe.

Det maa anses for hensigtsmæssigt, ja paakrævet, at man igennem Sagkundskaben almindeligvis følger Økonomien i Anvendelsen af et saa relativt kostbart Raastof som Oliekagerne med deres særegne produktionsmæssige Virkninger, og dette gælder navnlig for Tiden, hvor Oliekageprisen er saa høj, men Virkningen samtidig saa mærkbar. Man maa i en saadan Situation have nogen Kontrol med Forløbet af det Udbytte, man kan forvente, succes-

sive Oliekagetilskud kan give, og det er bl. a. tvivlsomt, om Koantallet alene er tilstrækkeligt Kriterium for Tildeling af Oliekager, selvom det er nemt at anvende; det skulde synes, at i hvert Fald Køernes Ydelse ogsaa skulde tages i Betragtning.

Det er kun smaa Mængder Oliekager, der for Tiden er disponible, og med Englands omtalte Udspil fornylig er der vel ikke Udsigt til, at dette vil bedres paa denne Side ny Høst, da Forsyningsforholdene fra Østens Lande stadig er mere end usikre. Men forøvrigt er det et Problem, om Ønsket om billige og mange Oliekager er videre velbegrundet. Faar vi dette Ønske opfyldt, faar andre Lande det ogsaa, og det betyder ikke alene mere Smør, men ogsaa mere Margarine. Men som Situationen ligger for Tiden, er vor Mælke- og Smørproduktion ret nøje afgrænset af vor egen Fodersituation, og selvom denne Vinteren ud er bedre end de nærmest foregaaende Aar, er den til næste Sommer behæftet med Vejrets Usikkerhed, og da Sommeren 1946 var meget gunstig, kan Produktionen af Mælk i 1947 vanskeligt blive bedre end i 1946.

For de kornædende Husdyr, Svin og Høns, skulde Produktionsmulighederne i første Halvdel af 1947 være noget bedre end Aaret før, da Kornhøsten er større. Forøvrigt er det mærkværdigt i saa ringe Grad Grovfodring af Svin slaar igennem trods de mange Forsøgsresultater og praktiske Erfaringer, der foreligger om Fordelen derved. Efter Driftsbureauets Foderanalyse udgjorde Grovfoderet kun 11 pCt. af Svinenes Foder i 1943—44, og saa var Sofoderet endda medregnet. Der maa altsaa være noget ved denne Grovfodring af Svin, som ikke er Hvermands Sag, hvad enten det er Fodringsteknikken, Merarbejde eller andet, for ellers skulde det synes fordelagtigt at erstatte 1 hkg Korn med i hvert Fald 6 hkg Sukkerroer og navnlig i et Aar som i Aar med en relativ god Roehøst. Det er, som tidligere bemærket, klart, at Svinene ikke i Aar kan konkurrere om Kartoflerne. Svinebestanden er ikke særlig stor, og i den løbende Produktion kan Svinene ikke be-

tale 16 Kr. og opefter pr. hkg Kartoffler, højst 8—9 Kr., naar Hensyn tages til Kogningsudgiften.

Der har været udtrykt en Del Forventninger om, at der skulde blive Korn og navnlig Majs til Købs hen paa Foraaet, bl. a. i U. S. A., paa Grund af den store Majshøst. Det har ogsaa været anført, at Landmændene i de oversøiske Lande ligefrem holder Kornet tilbage paa Spekulation. Det er vist nok kun Luftkasteller; der er ikke meget, om overhovedet noget, der tyder paa Frigivelse af saadanne Kornmængder. Forholdet er jo det, at der stadig er mange Millioner sultende Mennesker i Verden, navnlig i Østens Lande, for hvem Mad er ensbetydende med Korn, ogsaa Majs, og saafremt U. S. A. frigiver Korn til Eksport, bliver det sandsynligvis med Henblik paa at mætte denne Hunger maaske især i Østen, hvor U. S. A. har store Interesser, og det er der vel for Resten ikke noget at sige til.

Det er omtalt, at Kødproduktionens Størrelse i det kommende Aar maa ses i Relation til hele Kvægbrugets Økonomi; forbedres eller blot stabiliseres denne, maa Kødproduktionen gaa tilbage.

Det kan være et Spørgsmaal, hvilken Pris man kan betale for indført Korn til Svineproduktionen, for før eller siden bliver dette forhaabentlig aktuelt. For saa vidt har man i Frihandelskornprisen et godt Direktiv i saa Henseende, idet den er et Udtryk for de danske Svineproducenters Bedømmelse af Rentabiliteten i Svineproduktionen under de nu gældende Forudsætninger. Svinebestanden er ikke for stor, saa der er relativt rigeligt dansk Korn i Forhold til Svineantallet, hvilket betyder, at der ikke betales mere for Kornet, end der anses for rentabelt i den løbende Produktion, hvilket er 40—50 Kr. pr. hkg, naar Flæskeprisen er ca. 3 Kr. pr. kg. Ved denne Betragtning gaar man ud fra, at praktisk taget alle andre Omkostninger end Foderet er faste, men man tvinger dog ikke Kornprisen saa højt op, at der slet intet bliver til Dækning af de faste Omkostninger.

Dette Synspunkt gælder imidlertid kun for en Svinebestand og en Svineproduktion af omtrentlig den nuværende Størrelse, der kan bestrides inden for det givne Produktionsapparat og de givne Omkostninger. Hvis Produktionen skal forøges væsentligt ud over denne Ramme, bliver flere Omkostninger variable, og der kan derfor ved en Udvidelse af Svineproduktionen ikke betales saa høj Pris for Kornet som nu; man maa ned under 40 Kr. pr. hkg — hvor meget maa afhænge af Produktionsforøgelsens Størrelse. Det indses umiddelbart, at en Importpris paa Korn paa 40 Kr. ikke levner megen — hverken nationaløkonomisk eller privatøkonomisk — Fordel. Regnes der at medgaa ialt 6—7 F. E. til Produktion af 1 kg Flæsk, bliver Foder-Kostprisen 2,40—2,80 Kr. pr. kg Flæsk, saa skal der levnes en rimelig Fortjeneste, skal Importprisen i Virkeligheden ned under 35 Kr. Man ender her ved den kendte gamle Beregning, at Minimum for en rentabel Flæskpris er $8-8\frac{1}{2}$ Gange Kornprisen. Det er en Selvfølge, at Stillingen er forskellig i de forskellige Brugsstørrelser. Hvor Flæskeproduktionen kan forøges uden at paavirke navnlig Arbejdsomkostningerne, hvilket er Tilfældet i de mindre Brugsstørrelser, vil man være tilbøjelig til i Fremtiden som i Fortiden at byde en relativ høj Pris for Kornet eller omvendt at forøge Produktionen, selvom Kornprisen er relativ høj. Det maa naturligvis tages i Betragtning, at hele Svinefoderet ikke er Korn, men at dette giver Mulighed for at udnytte Skummetmælk og en Del Grovfoder.

Prisudviklingen.

Det var Priserne og Prisudviklingen, der mere end noget andet samlede Opmærksomheden om sig i Landbruget i 1946. Der skal senere vendes tilbage til de hermed i Forbindelse staaende Problemer; foreløbig drejer det sig om selve Prisbevægelserne. Man kan som Udgangspunkt for en Karakterisering af disse gaa ud fra Bevægelserne i Det landøkonomiske Driftsbureaus Prisindeks, der er an-

ført nedenfor for Efterkrigstiden, idet det forstanførte Tal fra Oktober 1944 er det højeste, man naaede op paa under Krigen; derefter gav snart en, snart en anden Pris efter, saaledes at det samlede Prisindeks var faldende lige til i afvigte Sommer, hvor det naaede ned paa 225, men efter Vedtagelsen af de nye Prislove rettede det sig op igen til 254 og var i November 256. Da Prisindeks i det sidste Fredsaar, 1938—39, var 126, vil det sige, at der indtil Oktober 1944 var en Prisstigning paa Landbrugsvarer paa 95 pCt. I Sommer var denne Stigning gaaet tilbage til 79 pCt., men er nu 103 pCt.

Prisindeks for Landbrugsvarer Okt. 1944—Nov. 1946:
1909—14 = 100.

	Okt. 1944	Jan. 1945	April 1945	Juli 1945	Okt. 1945	Jan. 1946	April 1946	Juli 1946	Okt. 1946	Nov. 1946
Husdyrprodukter .	246	245	240	235	229	226	221	221	254	256
Planteavlsprod. . .	255	261	257	257	238	250	276	279	252	255
Landbrugsprod. ialt	247	246	242	237	230	227	225	225	254	256

Det ses imidlertid, at Prisbevægelsen har været meget forskellig for Husdyrprodukter og Planteavlsprodukter, thi medens Husdyrprodukter faldt støt i Pris fra Oktober 1944 til April 1946, standsede Prisfaldet for Planteavlsprodukter allerede Oktober 1945 for at stige helt op til et Indeks paa 279 i Juli 1946 og derefter at falde til et Indeks paa 252 i Oktober 1946. Men da Husdyrprodukter udgør saa langt den overvejende Part af Landbrugets Salgsvarer og derfor har den afgørende Vægt ved Beregningen af Indekset, er det Prisbevægelsen for Husdyrprodukter, der dominerer Bevægelsen i Landbrugets samlede Prisindeks.

For de enkelte Produkter har Prisbevægelserne været højst uensartede. For Korn har de i Kornloven fastsatte Priser staaet uændrede, medens Frihandelsprisen har svinget en Del. Den laa ved Aarets Begyndelse ret lavt, formentlig paavirket af Forventningen om Kornindførsel. Da der maatte slaas en Streg over denne, steg Prisen noget,

men dog ikke mere end til ca. 50 Kr.; dels var Svinebestanden ikke særlig stor og ret konstant, dels virkede den lavere Flæskepris. Efter et Fald efter Høst steg Prisen henimod Aarets Slutning noget igen, antagelig paavirket af de forhøjede Flæskepriser og de stadig aftagende Udsigter for Kornindførsel. Dernæst holdt Smør- og Flæskepriserne sig naturligvis konstante paa de i Loven i Efteraaret 1945 fastsatte Normer paa 4,05 Kr. pr. kg Smør og 2,59 Kr. pr. kg Flæsk, indtil de nye Prislove pr. 1. Oktober fastsatte disse Priser til 4,80 Kr. pr. kg Smør, 2,90 Kr. pr. kg Flæsk — samt desuden 3,13 Kr. pr. kg Æg. Kødprisen laa Aaret igennem uforandret; derimod svingede Prisen paa Levekvæg stærkt. Denne Pris, der under Krigen var steget til omkring 800 Kr. for gode Levekøer paa Odense Marked, faldt i første Halvdel af 1946 til omkring 600 Kr., hvorefter den igen har rettet sig stærkt op til omkring 700 Kr. ved Aarets Udgang. Hesteprisen naaede i Aarets Løb ned paa 1400—1700 Kr., men der siges, at under Indtryk af de store Mængder Heste, der er gaaet til Eksport og paa Grund af Vanskeligheden med at indføre Traktorer og Lastbiler, kan det ventes, at Prisen vil gaa noget op igen. Prisen paa Smaagrise var ved Aarets Begyndelse ret lav med 26—29 Kr. pr. 20 kg-Gris i Odense, men Prisen steg stadig til hen imod Høst, hvor den naaede op paa 45—47 Kr. Den gik derefter en Smule ned, men ligger fast ved Aarets Udgang som Udtryk for, at Bestanden af Svin er ret knap i Forhold til Kornbeholdningerne.

Kartoffelprisen har hele Aaret ligget meget højt, holdt oppe af Eksporten. Det er forstaaeligt, om denne høje Pris animerer til Arealudvidelser, men Mulighederne her tør antages at være ret begrænsede, da det for Tiden næppe er muligt i større Udstrækning at sikre Arbejdskraft til Optagningen. Endelig skal det omtales, at en Række Frøpriser har maattet forhøjes paa Grund af det omtalte ringe Høstudbytte. Det var Tilfældet med Roefrø og Kløverfrø, medens Græsfrøpriserne forblev uforandrede.

Da det hjemlige Forbrug i aldeles overvejende Grad er

styret af Maksimalprisordningen, Rationeringer og Forbrugsordninger, kom saa godt som alle afgørende Prispaavirkninger fra Eksportomraadet, som skal omtales lidt nærmere.

Landbrugs-Udenrigshandelen.

Der er under Krigen og i Efterkrigstiden sket det betydningsfulde, at det, der før Krigen endnu var tilbage af Verdensmarkedet for Landbrugsvarer, er forsvundet og blevet erstattet af statsledede Handelsmonopoler. Køber- og Sælgerantallet i Udenrigshandelen med Landbrugsvarer er med andre Ord blevet begrænset til det Antal Lande, der deltager i denne Handel, og Priser samt andre Handelsvilkaar afgøres ved Aftaler mellem Regeringerne, medens Markedets Tilbuds-Efterspørgselsmekanisme er sat ud af Spillet.

Det er for det første et Problem, om denne Tilstand vil blive opretholdt, for det andet om man ud fra erhvervsbetonede Synspunkter skal ønske den bragt til Ophør. Naturligvis er Svarene paa disse to Spørgsmaal ikke helt uafhængige af hinanden, fordi Regeringer i deres Landbrugspolitik vil tage et Hensyn til deres Landmænds Ønsker eller Krav, men Forholdet kunde ligge saaledes, at der f. Eks. blandt danske Landmænd opstod Interesse for fri Handel over for Markeder, der som nu er reguleret.

Til det første Spørgsmaal kan man bemærke, at der ingen Udsigt er til, at den internationale Omsætning med Landbrugsvarer inden for en overskuelig Aarrække vil blive frigivet, og Begrundelsen for denne Opfattelse er, at Tendensen i de enkelte Lande mere gaar i Retning af at udvikle og udbygge end at afvikle den Planøkonomi, der var saa godt undervejs i Trediverne. Det maa erindres, at ved Krigsudbruddet i 1939 bestod der i alle Lande i det europæiske Aftageomraade omfattende Landbrugsordninger. Den eneste Flig, der var tilbage af det engang frie Verdensmarked, var Korn- og Raastofmarkedet i visse Lande samt for forædlede Produkter visse Omraader af

det engelske Marked som Smør og Æg, men iøvrigt begrænsedes Raastofomsætningen indirekte af de gennemførte Ordninger for forædlede Varer.

Der er nu sket det, at ogsaa Hovedmarkedet, England, har gennemført en gennemgribende Landbrugsordning, og saaledes at Staten har overtaget hele Udenrigshandelen med Fødevarer, hvilket naturligvis maa faa en stærk tilbagevirkende Indflydelse paa alle Eksportlandene. Endvidere er den engelske Ordning af en saadan politisk Karakter og med saa dybtindgribende sociale og økonomiske Konsekvenser, at den ikke kan tænkes ændret, saa længe det nuværende politiske Flertal bestaar, ja, der skal i Virkeligheden meget stærke Kræfter til for overhovedet at ændre, altsaa afsvække den. Det engelske System er bygget op som en Foranstaltning under Krigstidens vanskelige Forsyningsforhold for at forøge den hjemlige Landbrugsproduktion, begrænse Indførslen af Landbrugsvarer samt styre Produktion, Indførsel og Forbrug. Ingen af disse Motiver har mistet i Betydning til i Dag, og der er ingen Udsigt til, at de vil blive afsvækkede i den kommende Tid; ja, selvom det lykkes England, hvad vi stærkt maa haabe, at frigøre sig i højere Grad økonomisk, vil dette blot faa den Virkning, at Indførslen vil blive forøget, men ikke at Landbrugsordningen afsvækkes, endsige forsvinder.

Som sagt maa dette faa tilbagevirkende Indflydelse paa alle Eksportlandene, af hvilke flere forøvrigt allerede før Krigen var længere fremme i Planøkonomi end England. Det var saaledes Tilfældet med Australien, New Zealand, Holland, der hver for sig havde omfattende Pris- og Produktionsordninger. Andre Lande, som vort, var saa smaat begyndt paa det samme, tvunget, som det hed, af Omstændighederne. Alle disse Systemer vil nu blive stærkt befordrede af den engelske Ordning og af lignende Ordninger i de andre Indførselslande. Man har heraf kun set Begyndelsen, som er den, at Eksporthandelen har maattet centraliseres og monopoliseres, fordi den staar over for

monopoliseret Indførsel, men da der har været for faa Varer, har hele Eksportproduktionen nemt kunnet afsættes, og Produktionen har derfor været fri. Det er dette sidste Forhold, der med det raadende System før eller senere vil blive ændret, naar — og saafremt — Produktionen igen naar en Højde, saa Eksportproduktionerne ikke finder Afsætning uden videre. Der opstaar saa direkte Konkurrence mellem Sælger-Regeringerne, en Situation, som England haaber paa snarest maa indtræffe, men det er ret utænkeligt, at Eksportlandene i hvert Fald mere end en Overgang vil inklade sig paa en saadan Konkurrence. De vil enten søge at naa til Enighed om Markedets Forsyning gennem Aftaler, hvori Aftagerlandene eventuelt ogsaa er Deltagere, eller de vil begrænse deres Afsætning til, hvad de anser for fordelagtigst paa den Maade, Monopolisten nu engang gør det. Og dermed er Vilkaaret for Produktionsregulering skabt.

Det var saadanne internationale Vareordninger, der var Tilløb til at skabe i Trediverne for Hvede, Sukker, Gummi, Kaffe, Tin o. s. v.; nogle af dem lykkedes ikke, andre arbejdede ikke særlig godt og kun i enkelte Tilfælde virkede Ordningerne nogenlunde efter deres Hensigt. Men der er sket meget siden Trediverne, og den omtalte stadige Udvikling af planøkonomiske Landbrugsforanstaltninger maa befordre Tendensen til at danne saadanne Ordninger. Det er symptomatisk, at den internationale Industri- og Handelsorganisation — International Trade Organisation, I. T. O. — for hvilken man i Efteraaret i London har udarbejdet Forslag til Statutter, har et helt Kapitel om Oprettelse af internationale Vare-Aftaler, og ligeledes at de Forhandlinger, der nu er i Gang i Washington inden for F. A. O., omfatter det samme Problem.

Der er ganske vist ved Oprettelsen af saadanne Aftaler uhyre Vanskeligheder og Modsætninger at overvinde, som hænger sammen med Uligheder i Produktionsvilkaar, store Variationer i Kvaliteter, Modsætninger imellem Producent- og Aftagerlande o. s. v., men der er dog een In-

teresse, hvorom alle kan forenes, hvilket gælder baade Producent- og Aftagerlande, og det er at søge at undgaa, at den dybe Krise i Landbrugslanene fra først i Trediverne skal gentage sig en Gang til. Den ramte primært Landbrugslanene, men virkede voldsomt tilbage paa Aftagerlanene, d. v. s. Industrilanene.

Man ser derfor Lam græsse med Ulv ved de afsluttede og stedfindende Forhandlinger, d. v. s. at konkurrerende Producentlande sammen med Aftagerlanene drøfter de Arrangementer, der kan træffes for at stabilisere Landbrugsmarkedene. Der er ikke Plads til her at gaa i Detaljer, men det kan dog siges, at holdbare Ordninger ikke kan træffes, undtagen de forener baade de vigtigste Producentlande og Aftagerlande. Og da disse sidste i Særdelighed er repræsenteret ved England, har dette Land mere end halv Indflydelse, hvilket igen vil sige, at de Prisaftaler, man eventuelt vil træffe, ikke kan afsluttes uden om Englands Tilslutning.

Man naar dermed til et saare vigtigt Omraade for hele den nuværende som kommende Landbrugspolitik: *Hvorledes og ud fra hvilke Kriterier skal Priserne fastsættes.* Der bestaar ikke mere en Verdenspris i den gammeldags Forstand, en Pris bestemt paa Verdensmarkedet af Tilbud og Efterspørgsel, der skabte Vekselvirkninger mellem Produktion og Forbrug. Forbindelserne er overskaaret — Ind- og Udførselsmonopoler ligger imellem. Forbrugerne i de allerfleste Lande betaler en fast Pris for de vigtigste Fødevarer uanset Producent-, Ind- og Udførselspriser; Producenterne modtager Priser, der er uafhængige af Ind- og Udførselsprisen, og endelig aftales Priserne for Udenrigsomsætningen mellem Regeringerne, hvorefter Prisudligninger i det enkelte Land finder Sted over Monopolerne.

De Priser, der aftales, har intet med Tilbud og Efterspørgsel at gøre i den Betydning, disse Begreber tidligere havde. De er saa mangfoldige, som der er Aftaler, og paa-virkede af de forhandlendes økonomiske Magtposition, Priser paa andre Varer, der indgaar i Aftalen o. s. v.

Under Forudsætning af, at der træffes internationale Vare-aftaler, maa der naturligvis inden for de Lande, der omfattes af Aftalen, fastsættes Enhedspriser for samme Kvaliteter af samme Vare, eller der maa fastsættes Prisspillerum, inden for hvilke Priserne skal bevæge sig, en Fremgangsmaade man for Tiden især interesserer sig for. Man vil derved tilstræbe, at noget af den gamle Markedsmechanisme vil blive bevaret samtidig med, at man søger at opnaa en vis Prisstabilisering. Men hvordan skal man finde frem til de rigtige Priser og rigtige Prisspillerum, saa Produktion og Forbrug er i Ligevægt, naar baade Producent og Forbruger skal have en fair Behandling?

Det er ganske øjensynligt, at uden om en Kvotaordning og Produktionsregulering kommer man i saa Fald ikke, fordi en „fair“ Producentpris efter vore hidtidige Erfaringer vil have Tilbøjelighed til at drive Produktionen i Vejret, bl. a. derved at et enkelt Land kan have økonomisk Interesse i med de aftalte Priser at forøge Produktionen saa stærkt, at Forudsætningerne for hele Ordningen brister, hvis ikke hvert Eksportland faar sin Leveringskvota.

Alternativet for de multilaterale eller mangesidige, internationale Vare-Aftaler er de nu bestaaende bilaterale eller tosidige Aftaler, af hvilke vi har sluttet en Mængde. De medfører den omtalte Prisforvirring og har Tilbøjelighed til at virke diskriminerende paa Tredieland, som udelukkes i den Udstrækning, de aftalte Mængder fylder Markedet. U. S. A. har set og ser med megen Mistillid paa disse bilaterale Aftaler, især som de afsluttes mellem England og forskellige Lande, og forsøger med forskellige Midler at komme dem til Livs, bl. a. gennem sin Kreditgivning.

Man kan hertil bemærke, at hvorfor skal man diskutere disse Ordninger saa principielt; hvorfor ikke i Stedet for argumentere for Handelens fuldstændige Frigørelse. Rent bortset fra, om det er videre realistisk at gaa ind paa denne Tankegang, melder der sig det andet stillede Spørgs-

maal, om det er ønskeligt med en saadan Frigørelse, om Tilstræbelsen af en vis Orden i Omsætningen med Landbrugsvarer ikke er at foretrække. Erfaringen har lært os, at den frie Omsætning med Landbrugsvarer i højt organiserede industrielle Samfund fører til voldsomme Udsving i Landbrugspriserne, og for at imødegaa disse maa Regeringerne organisere Omsætningen og dermed Produktionen af Landbrugsvarer, da Landbruget ikke uden Lovgivningsmagts Hjælp er i Stand dertil. Man kan se paa dette, som man vil, men Tredivernes Krise vil ingen Landmand ønske at genopleve, og hvis det eneste Alternativ her over for er en videre udviklet Planøkonomi, vil man vælge dette. Man vil, som en Amerikaner har udtrykt det, „ikke betænke sig paa at vælge Sikkerhed fremfor Frihed“. Dette Synspunkt er ganske uafhængigt af, om det er muligt iøvrigt at afvikle Landbrugsordningerne, hvad det ikke er; dertil er de i Import- som Eksportlande i for høj en Grad blevet et integrerende Led i den almindelige økonomiske og sociale Politik.

Der har været Tilbøjelighed til at betragte den i Aarets Løb i U. S. A. gennemførte Politik som et Skridt mod økonomisk Frigørelse. Man har derovre opgivet Priskontrollen; Priser og Produktion skal igen indstille sig efter Markedet. Men det er mere end tvivlsomt, om denne Politik kan faa mere end symbolsk Betydning, fordi den kun vil tillade Priserne at gaa op, men ikke ned. Priskontrollen faldt, fordi Producenterne ventede at kunne faa højere Priser, men slaar dette ikke til, hvad man ikke selv venter, har Regeringen i den Grad bundet sig paa Hænder og Fødder med Prisgarantier til Landbruget, at det før eller siden bliver nødt til at genoptage den i Løbet af Trediverne stærkt udviklede Planøkonomi, som man under Krigen kunde lade forsvinde af sig selv, fordi der var Brug for alle Varer. Allerede i dette Efteraar maa Regeringen ud med 80—100 Mill. Dollars som Støtte til Kartoffelproducenterne, fordi Prisgarantien paa Kartoffler har drevet Produktionen alt for højt op, og Konsekvensen er naturligvis,

at Kartoffeldyrkningen til næste Aar maa „planlægges” paa en eller anden Maade. Og det vil altsaa sige, at U. S. A. ikke engang kan gennemføre en fri Økonomi inden for sine egne Rammer, endside paatvinge andre den.

Man forudser i U. S. A., at der efter denne Krig som efter den forrige vil finde et Prissammenbrud Sted paa Landbrugsvarer, hvis der ikke i Tide tages kategoriske Forholdsregler for at forhindre dette. Prisfaldet indtræffer efterhaanden, som Produktionen i de krigshærgede Lande kommer til Kræfter igen, hvorved det tidligere store Importbehov fra de oversøiske Lande begrænses eller bortfalder. Der er med Høsten 1946 gjort gode Fremskridt i denne Retning, og man mener, at med Høsten i 1947 vil man være endnu betydelig nærmere denne Situation. Naar den indtræder, staar Regeringerne i Eksportlandene som Konkurrenter over for hinanden, og Importlandene har naaet deres Ønskers Maal. Markedet er blevet ændret fra det, Englænderne har kaldt et Sælger-Marked til et Køber-Marked.

Det er som bekendt i denne Situation, at F. A. O. var tænkt at skulle spille en afgørende, formidlende Rolle. Den skulde være i Stand til at udvikle Forbruget af Landbrugsvarer, saaledes at Landbrugsmarkedet stabiliseredes til Priser „fair to consumer and producer alike”. Man vilde sikre et ekspanderende Forbrug, for hvilket der er saa stærkt et Behov, og forhindre at et Prisfald paa Landbrugsvarer fører til Indskrækning i Produktionen. Der røbes ingen Hemmeligheder ved at sige, at disse høje Idealer næppe foreløbig kan realiseres. Det gik meget godt, saa længe man drøftede Idealerne, dem kunde alle slutte op om, men saa snart man skulde til at realisere dem, opstod Vanskelighederne. Det er naturligvis ogsaa en formidabel Opgave at gaa i Gang med paa eet Brædt, den af F. A. O. opstillede; den indbefatter for saa vidt Løsning af hele Fordelingsproblemet, baade nationalt og internationalt, og saa langt er man ikke kommet endnu, at det kan lade sig gøre. Men man er dog kommet saa langt,

at man erkender Problemerne og er gaaet i Gang med at angribe nogle af dem, og det er altid en Begyndelse.

Der er her to Synspunkter, som lige skal berøres. Det ene er dette, at man ikke kan producere for at dække et ikke betalingsdygtigt Behov. Det vil sige, at selve den Kendsgerning, at der er Millioner af Mennesker, der sulter, ikke er tilstrækkelig til, at Produktionen kan udvides. Den skal nemlig kunne betale sig. Det andet Synspunkt er, at der ikke ved Veldædighed eller Laan i det lange Løb kan skabes Dækning til Producenterne i en Gruppe Lande for Forsyning af nødlidende Konsumenter i en anden Gruppe Lande. Det kan finde Sted i begrænset Omfang og som Overgangsforanstaltning, men i det lange Løb maa Nød i det enkelte Land afhjælpes ved Udvikling af dettes egne produktive Resourcer. Saa langt er forøvrigt alle enige, men tilbage staar saa Problemerne om, hvorledes man hurtigst udvikler de nødlidende Lande, og hvorledes man forhindrer Overfloden i de udviklede Lande i at ruinere disses Producenter, og derom er man endnu ikke enige.

Men det er paa dette Omraade, at en ny Handels- og Produktionspolitik er ved at udvikle sig, saaledes som antydtes i det foregaaende. Vi har allerede set Begyndelsen til denne med Udenrigshandelens Monopolisering, Afslutningen af bilaterale Vareaftaler og Handelsoverenskomster samt Langtidskontrakter mellem Import- og Eksportland, og man arbejder med Rammerne for internationale Vareaftaler alt med det Formaal at stabilisere Landbrugsmarkederne samt at virke udjævnende paa Konjunkturbevægelserne. Det er paa denne mere begrænsede Front i Forhold til de oprindelige Planer, at F. A. O.'s Arbejde nu tænkes sat ind, og selvom omfattende Resultater næppe kan ventes foreløbig, har man dog gjort saa mange Forberedelser og drøftet Problemerne saa indgaaende, at man staar nogenlunde forberedt over for den Situation, man forventer maa indtræffe: at der er for mange Landbrugsvarer.

I Aarets Løb har det saakaldte Allokationssystem end-

nu været virksomt for en Række betydningsfulde Landbrugsvarer; en international Kommission med Sæde i Washington allokerer eller tildeler hvert interesseret Land en Andel af Forsyningerne af vigtige Raastoffer eller Færdigvarer med dets Trang som Hovedkriterium. Kornforsyningerne er dermed gaaet til de nødlidende Lande, men for Foderstoffer har vi faaet allokeret vor Del. Allokationen ved Aarets Begyndelse kunde vi sikre os til overkommelige Priser, og den blev indført omtrent fuldt ud, men senere blev Priserne paa Foderstoffer jobbet i den Grad op, at vi af den sidste Allokation kun har købt en Del, som forøvrigt synes vanskelig afsættelig herhjemme. Det er at forudse, at hele denne Ordning i Aarets Løb bortfalder, og der skulde derefter af Høst 1947 blive Indførselsmuligheder ogsaa for Korn, naturligvis afhængigt af de Priser der skal betales for Kornet, men dette vil ikke længere principielt blive forbeholdt den direkte menneskelige Ernæring.

Beskæftigelses- og Laanepolitik.

Der er to Forbehold knyttet til de foranstaaende Bemærkninger; det er Udviklingen af Beskæftigelses- og Laanepolitikken. Fuld Beskæftigelse eller dog en høj Grad af Beskæftigelse staar øverst paa alle Landes politiske Programmer, og idet det er Tilfældet, kan man vente en samtidig Indsats fra alle Landes Regeringer over for det i Trediverne uløselige Beskæftigelsesproblem, hvilket maa begrunde en betydelig Optimisme. Men gennemfører Landene en høj Grad af Beskæftigelse, kan man vente, at Landbrugets Vanskeligheder i det lange Løb maa være aftagende i Forhold til tidligere. Der kan opstaa Vanskeligheder med Afsætning for et eller flere Produkter i det korte Løb, og deraf følgende Prisfald, men er Beskæftigelsen i Samfundene høj, kan Indkomsterne i det lange Løb ikke være lavere i Landbruget end i de øvrige Samfund, naar Forskelle i Leveomkostninger tages i Betragtning; lave Indkomster i Landbruget betyder Afvandring af Ar-

bejdskraft til de Erhverv, hvor Indkomsten er højere, og dermed reguleres Landbrugsproduktionen. Det vil sige, at Landbrugsproblemets Løsning er nøje forbundet med en stadig Ekspansion i de andre Erhverv.

Denne Udvikling har man set forløbe under Krigen herhjemme og i andre Lande, og dens Fortsættelse er betinget af, om det lykkes at realisere den fulde Beskæftigelse. Dette vil bl. a. afhænge af den internationale Laanepolitik, og det vil for Tiden nærmest sige den nordamerikanske Laanepolitik, idet denne Verdensdel efter Krigen er blevet den økonomisk dominerende og toneangivende. Alle Forhandlinger om internationale, økonomiske og sociale Problemer, ogsaa Forhandlingerne i F. A. O., begynder og ender med Kreditspørgsmaalet, og man skæver hen til Repræsentanterne for U. S. A. Man er klar over, at skal de enkelte Lande med egen Magt, ved egen Opsparing opbygge eller genopbygge deres Økonomi, bliver det en langsommelig og pinefuld Proces, men den eneste, der paa afgørende og virkningsfuld Maade kan hjælpe, er Nordamerika med dets umaadelige Resourcer. U. S. A. ved det, men har næppe endnu fundet den Politik, det vil følge, og det kan godt tage nogen Tid endnu. Der gør sig i det store Folk mange modstridende Interesser gældende; der kommer megen Idealisme og megen international Ansvarsbevidsthed til Udtryk, ogsaa under Erkendelse af, at det kan komme til at koste det amerikanske Folk noget paa dets Levestandard at staa ved dets Ansvar, men her over for staar — man kunde fristes til at sige — de politiske Interesser. Man er ængstelig for at foretage sig noget, der kan skade Stemmetallet, eller med andre Ord: handle imod Vælgernes aktuelle økonomiske Interesser.

Men man kan derfor sige, at ogsaa landbrugspolitisk maa den økonomiske Politik, U. S. A. vælger at følge, faa ganske afgørende Betydning. Fører det en Ekspansionspolitik, vil det lette den øvrige Verdens Byrder og virke frigørende paa mange af de nu strammende Baand; tør det ikke, eller vil det ikke føre en saadan Politik, eller

begrænser det sig i denne til, hvad det anser for at være i strengeste Overensstemmelse med dets egne Interesser, bliver Virkningerne de modsatte.

Forøvrigt kan man tilføje, at Forudsætningerne for en Realisering af de Planer, man tumler med inden for F. A. O., I. T. O. o. a., er en ekspanderende økonomisk Udvikling; man er klar over, at slaar denne Forudsætning ikke til, maa de opstillede Maal opgives, og man ender igen i alles Kamp imod alle. Holder denne Forudsætning paa den anden Side Stik, kan man sige, at en Del af de Vanskeligheder, man tænker sig at skulle bekæmpe, vil vise sig at forsvinde af sig selv.

Den danske Landbrugseksport.

Vor Landbrugsproduktion har i Aarets Løb været givet med vor Planteproduktion. Det fremkomne Eksportoverskud er hovedsagelig blevet forbeholdt England i Henhold til de Aaret før trufne Aftaler, skønt Efterspørgslen fra andre Lande har været stor. Da Priserne til andre Lande har ligget over, til dels endda betydeligt over Englandspriserne, har hele den dansk-engelske Samhandel været Genstand for en staaende Kritik og Diskussion, saa meget mere som de engelske Eksportpriser her til Landet har faaet Lov at tilpasse sig selv. Man gaar ikke for langt, naar man siger, at det dansk-engelske Samkvem har givet Anledning til en stigende Irritation paa begge Sider, som undertiden kommer offentlig til Udtryk, men hvad der siges Mand og Mand imellem kan ikke refereres.

Det er ikke muligt at optrevle Aarsagssammenhængen i denne skæve Udvikling, men det er dog klart, som allerede fremhævet i Fjor, at Genoptagelsen af det dansk-engelske økonomiske Samarbejde fra Begyndelsen var belastet med en Sentimentalitet, som var uden Rod i Fortiden, og med Forventninger, som var uden Berettigelse. Vi har kendt Englænderne gennem mange Aar som et dygtigt Handelsfolk, for hvilket alt Føleri er fremmed, og vi vidste, at Landet var blevet frygtelig forarmet under Kri-

gen. Disse to Kendsgerninger skulde vi i højere Grad have regnet med; saa var Anledningen til megen Bitterhed bortfaldet, navnlig hvis man i tilstrækkelig Grad havde taget i Betragtning, at saa længe vor Økonomi er saa nøje afhængig af den engelske Økonomi, som Tilfældet er, kan vi her i Landet ikke vente at opretholde en væsentlig højere Levestandard end i England.

Det er øjensynligt, at man fra engelsk Side har hæftet sig en hel Del ved dette sidste Synspunkt. Englændere, der har besøgt vort Land efter Krigen, har bragt det Indtryk med sig tilbage, at vi lever under lettere Kaar, end man gør i England, et Indtryk, man mener at have faaet bestyrket igennem vor Forbrugsstatistik. Paa visse Forbrugsomraader, navnlig af Fødevarer, er dette Indtryk rigtigt, men paa andre er det fejlagtigt, hvilket man fra engelsk Side burde kunne erkende, selvom vi paa Grund af vor fra Englændernes saa forskellige Mentalitet over for Gæster har kunnet befordre det Indtryk hos Besøgende, at vi var et Land, der flød med Mælk og Honning.

Som man vil huske, selvom det synes at ligge saa langt tilbage, afsluttede vi i Sommeren 1945 en Langtidskontrakt med England; den var i høj Grad paavirket af Stemningen omkring Befrielsen, dernæst af Englændernes og vor egen Bedømmelse af vore økonomiske Fremtidsmuligheder og endelig af Forventningerne om, at Tilførslerne af Raastoffer til vort Landbrug vilde blive rigeligere i Løbet af 1946. Da vi i det store og hele paa længere Sigt ikke kunde forvente at finde Afsætning for vor Landbrugseksport andre Steder end i England, maatte vi tilpasse os til de engelske Betalingsvilkaar eller den engelske Betalingsevne, og i Forhaabning om Tilførselsmuligheder for billige Foderstoffer, hvormed vor Forædlingsproduktion kunde billigøres, gik vi med til den kendte aftrappede Prisskala, der i Etaper skulde føre vore Priser ned til et Lavmaal pr. 1. Oktober 1946, som man hævdede var i Overensstemmelse med de Priser, England betalte sine Dominions for samme Varer.

Det var de under Krigen fastslaaede engelske Synspunkter og forberedte Fremgangsmaader, der herved kom til Udtryk. Det er en Livsbetingelse for England at oprettholde en stor Fødevarerimport, men Vilkaaret for Eksportlandenes Adgang til det store og sikre engelske Marked skal være, at de er effektive Producenter; man vil ikke betale for en ikke-effektiv Produktion. Tidligere har Markedsmekanismen selv sørget for Udskillelse af de ikke-effektive Producenter, men dette kan ikke mere finde Sted, efter at Udenrigshandelen med Fødevarer er blevet statsmonopoliseret. Indførselslandet maa saa ud fra et eller andet Kriterium afgøre, hvad det anser for effektiv Produktion, og England er gaaet ud fra, at de Priser, der betales Dominions, skal danne Basis for Afregningen ogsaa af vore Varer.

Det er en ganske ejendommelig Situation, der derved er opstaaet, om hvilken man fristes til at sige, at man stiller økonomiske Kendsgerninger paa Hovedet. Det er en Regel, at det er den Pris, man maa betale den marginale og ikke den intra-marginale Producent, der bliver bestemmende for Prisen for Fødevarer, men nu vil England hævde det Princip, at det er den mest effektive, altsaa den billigste Producents Priser, der skal være afgørende. Ved denne Betragtningssmaade gaar man i Overensstemmelse med de nye Samhandelsformer ud fra Landene som Producenter og ikke fra de enkelte Producenter. Det er nu let at konstatere, at med de for Tiden gældende Produktionsforhold maa New Zealand for en vis Smørmængde være en billigere og i engelske Øjne altsaa mere effektiv Producent end Danmark. Pr. Arbejder har man derude et flere Gange større Areal, end vi har det; Klimaet er ogsaa gunstigere, og da vi ikke kan nyttiggøre Kapaciteterne i vore Produktionsmidler fuldt ud paa Grund af svigtende Indførsler, bliver vi dyrere Producenter med vor nuværende Produktionsorganisering. Men dette berettiger ikke til ud fra økonomiske Synspunkter at gaa ud fra den new zealandske Pris som Norm over for os, thi Problemet

er jo bl. a., hvilken Pris England maa betale New Zealand, hvis dette Land skulde forøge Produktionen saa stærkt, at det kunde tilfredsstille den engelske Efterspørgsel eller eventuelt levere det Kvantum, vi nu leverer. Det er højst tvivlsomt, om det kunde finde Sted til den tidligere aftalte Pris. Den maatte forhøjes, fordi Forudsætningerne for Produktionen blev vanskeligere, Driften maatte intensiveres, daarligere Arealer nyttiggøres, flere Arbejdere efterspørges o. s. v.

Der er i disse Betragtninger helt set bort fra, at de Priser, England afregner Dominions, og at de Priser disse Lande afregner deres Landmænd, er temmelig uoverskuelige, saaledes at man er afskaaret fra direkte Prissammenligninger; det er det for Produktionen og Prisfastsættelse grundlæggende Princip, det drejer sig om. Hvis nu den Situation igen indtræffer, som man havde først i Trediveerne, at der er for mange Fødevarer til, at de kan finde Afsætning til for Produktionen lønnende Priser, vil Indførselslandene, herunder England, en Overgang faa frie Hænder prismæssigt set, men det kan ikke vare ret længe af de tidligere nævnte Grunde. Dels maa man antage, at Eksportlandene vil søge hinanden, men dels maa Produktionen gaa tilbage, og des hurtigere i jo højere Grad Tidens Beskæftigelsespolitik lykkes, og man naar derved igen til, at man maa betale den Pris, som det koster at producere det sidste Kvantum, der er nødvendig for at forsyne Markedet.

England er i Aarets Løb gaaet et Skridt hen imod Anerkendelsen af dette Princip, for saa vidt som det erkendte Nødvendigheden af at underkaste den dansk-engelske Prisaftale af 1945 en Revision i Betragtning af, at Forudsætningerne for denne Aftale ikke havde holdt Stik. Der var overhovedet ingen Muligheder for Kornforsyninger, og Oliekager var ikke alene knappe, men bl. a. ved Englands Hjælp budt op i taarnhøje Priser. Men ogsaa i disse Forhandlinger fastholdt England sine Synspunkter om, at de Priser, der betales Dominions, skulde være normgi-

vende, medens det iøvrigt kategorisk afslog at inddrage de engelske Eksportpriser i Overvejelserne. Det er en overordentlig nem og tilsyneladende hensigtsmæssig Ordning, England har etableret paa disse Omraader: at *centralisere og monopolisere sine Indkøb, hvor det er muligt, medens man samtidig slaar Kors for sig, naar det gælder Salget; dette har man slet ingen Indflydelse paa — Eksporten er da fri i et frit Land!* Man maa nok stille sig noget tvivlende over for, om dette Arrangement kan oprettholdes i det lange Løb; det bliver næppe Tilfældet undtagen over for de mere afhængige Handelspartnere.

Der skete nu det ved Aarets Slutning interessante, at England maatte til at optage Forhandlinger med Canada om Flæskepriserne. Den canadiske Flæskeeksport gik stærkt tilbage til den fastsatte Pris, som anføres at være 25 Cents pr. lb eller 2,65 Kr. pr. kg. Flæskeproduktionen er ikke særlig „effektiv“ i Canada af flere Grunde; Klimaet egner sig ikke godt, de kolde Vintre fordyrer Produktionen, Arbejdskraften er sjælden o. s. v., og naar Kornpriserne er gode, vil Canadierne ikke producere Flæsk. De foretrækker at sælge Kornet, og i 1946 var det let at komme af med til fordelagtige Priser. Man kommer forøvrigt derved til et interessant Problem. Det er, hvorledes man i en monopoliseret Handel med Fødevarer skal bære sig ad med at fastsætte Prisrelationerne. England har købt den canadiske Hvede til bestemte Priser, men de er aabenbart for høje til, at det kan betale sig at producere Flæsk til den for dette fastsatte Pris, o. s. v.; det er ikke saa lige til paa een Gang at nemme Sammenhængen i Vekselvirkningen mellem Priser og Produktion.

Men Canadierne er altsaa ikke saa effektive Flæskeproducenter nu, som de var under Krigens Priskonstellationer; paa den anden Side kan de blive det igen, hvis Kornpriserne falder.

England har søgt at skabe en vis Stabilitet i sine Forsyninger ved Afslutning af Langtidskontrakter, som samtidig skulde give Producenterne Sikkerhed for Produktio-

nens Afsætning. Det er jo dette System, vi ogsaa er blevet inddraget i, og man kan nu begynde at skimte, hvorledes det vil virke. Det gaar meget godt, saa længe Prisen er høj eller relativ høj; taber den imidlertid i Fordelagtighed, kan Kontrakten ikke opfyldes af Eksportlandet, fordi dets Producenter giver sig til at producere de Varer, der nu er blevet fordelagtigere. Det maa de naturligvis ikke, kan man sige; de skal opfylde deres Kontrakter, men hvordan vil det gaa, hvis der uden om en afsluttet Kontraktpris fremkommer meget lavere Pristilbud. Vil saa Importlandet ikke røre paa sig for at faa Prisen ned?

Det kan nu ses, at Canada ikke har opfyldt sin Flæskekontrakt med England i 1946 og heller ikke vil det i 1947, og derfor maa Flæskeprisen forhøjes, hvilket er af Interesse for os i de Prisforhandlinger, vi skal gennemføre i 1947. Men man kan fastslaa, at det ved saadanne Prisforhandlinger ikke er tilstrækkeligt, at der henvises til, at der om en Vare er sluttet Kontrakt med det og det Land til den og den Pris; dette er ganske irrelevant, hvis Varen ikke fremkommer. Ligeledes kan en Pris, der betales et bestemt Land for et bestemt Varekvantum, ikke være afgørende for den Pris, der skal betales et andet Land. Det maa derimod være den Pris, der er nødvendig for at fremkalde det ønskede Varekvantum, naar man iøvrigt bortser fra politiske Magtfaktorer.

Fremtidsudsigterne.

I Misfornøjelsen om Priserne herhjemme er der ogsaa givet Udtryk for det Synspunkt, at vi i højere Grad skulde sælge vore Varer, hvor det er fordelagtigst, altsaa til andre Lande end England. Der er hertil først at bemærke, at vi selv paa kort Sigt ingen Garanti har for, at vi kunde opretholde de nuværende Priser til Tredieland for væsentlig højere Eksportkvanta, men dernæst er vi paa længere Sigt, som vi selv ved det, og Englænderne ved det, afhængige af det engelske Marked. Saaledes er vor Økonomi indrettet, og saaledes har den maattet indrettes, naar vi

skulde nyttiggøre vore sparsomme Naturressourcer — vor Jord og vort Klima — til Optimum. Det er hen i Vejret, naar man begynder med de gamle Rumlerier om, at vi skulde have spredt vor Eksport mere. Hvorhen skulde det have været, og hvem skulde have betalt derfor andre end det samlede Samfund, og det vilde det ikke, naturligvis! Det vilde have den højeste Levestandard, det kunde faa, og det kunde kun opnaas ved Eksporten til England. Det ses, at alle de amerikanske Julemænd fra 1945 er blevet tavse i 1946. Det er ikke paa det rige amerikanske Marked, vi kan forlade os — foreløbigt i hvert Fald. De kan selv, de amerikanske Landmænd.

Der er heller ingen Hold i Paastanden om, at vi kan gøre, hvad vi vil nu, og at England til sin Tid handler uden Hensyn til vore Anstrengelser nu. Det vil England ikke gøre, fordi der er en vidunderlig Magt i Handel, og England maa ligesom vi eksportere eller dø, og det giver gode Muligheder for Samhandel. Problemet er kun, at denne Handel indrettes paa taalsom Basis for begge Parter, og det har det skortet noget paa endnu, men det kommer nok efterhaanden.

Hvad vore Produkter angaar, er der næppe meget at sige til dem; vor Produktions Sammensætning er givet med vore Naturforhold og Beliggenheden. Og man skal ikke se paa dette med Pessimisme, tværtimod. Vi skal saa langt, det er fordelagtigt, gaa videre med vore Forædlingsprocesser, og det giver nogen Baggrund for Optimisme, at Mælke- og Smørpriserne er saa høje i alle Lande, som de er. Det er ikke Udtryk for Fedtstofmangel alene, men ogsaa for, at Mælkeproduktionen er en dyr Produktion, og naar Arbejdslønnen stiger, bliver den dyrere. Det er sandsynligt, at en stigende Margarineproduktion kan paavirke Smørprisen ugunstigt, men dels maa man haabe, at Margarine og Oliekager ikke bliver billige mere, efterhaanden som det lykkes at hæve Levestandarden ogsaa hos de eksotiske Folk, dels vil Smør og Mælk i Samfund med god Beskæftigelse og høj Levestandard

altid være foretrukne Varer, Flæske- og Æggproduktionen er mere i Farezonen alt efter de Kornpriser, der bliver gældende i Fremtiden, og som igen vil blive afhængige af den internationale Politik, man bliver enige om paa Landbrugsprisernes Omraade, samt af Beskæftigelse og Teknikkens Udvikling.

Hollænderne fortæller os, at de tror mere paa Mælkekonserves og Ost end paa Smør og Flæsk, fordi det er Varer, der ingen Surrogater har, som Smørret har det i Margarinen. Der er heller ingen Tvivl om, at i Samfund med høj Levestandard er disse Varer i gode Kvaliteter gode Salgsartikler, og de har den Fordel, at de kan sælges overalt i Verden uanset Afstanden. Det er derfor glædeligt, at vor Osteproduktion har gjort saa gode Fremskridt under og efter Krigen, og at man har indledet en virkelig Rationalisering paa dette noget forsømte Omraade af vor Mejeriproduktion. Og det gælder for Ost som for Smør — der indgaar meget Arbejde i dens Produktion, og naar Arbejdslønnen er høj, kan Osten ikke blive billig.

Valutapukkelen.

Et særligt Problem, der tilhører Nutiden og den aller-nærmeste Fremtid, er de i Anledning af Opstaaelsen af den saakaldte Valutapukkel optagne dansk-engelske Forhandlinger. Aarsagerne til dette Misforhold i vor Handelsbalance er velkendte. De skyldes bl. a. vort af Tyskerne udplyndrede Land, Sulten rundt i Verden der beslaglægger vore Raastoffer, Vanskelighederne med af politiske og transportmæssige Grunde at faa Produktionen af Landbrugsraastoffer i Østen i Gang igen og endelig vort daarligere Bytteforhold over for engelske Eksportvarer. England vil ikke vedblivende financiere os med løbende Krediter, og for at faa Balance i Betalingsforholdet skal Eksporten forøges, og Importen begrænses. Det gør ondt begge Dele, og det første, Eksportens Forøgelse, kan, som Forholdene ligger, kun finde Sted igennem en Forbrugsbegrænsning.

Man har, som det er rimeligt, fra dansk Side hævdet, at denne ekstra Eksport til England maatte betales med de Priser, som kan opnaas til Tredieland. England har afslaaet dette, bl. a. med den evindelige Henvisning til de Priser, der betales til Dominions. Der er derimod den Realitet i det engelske Afslag, at den Eksportforøgelse, der kan blive Tale om herfra, er saa lille, at den ikke kan betyde nogen mærkbar Lettelse paa de engelske Forsyninger, og at man derfor hellere vil undvære den end betale den højere Pris. Om at spænde Livremmen ind, som Minister *Strachey* har udtrykt sig, bliver der af den nævnte Grund, at det kun drejer sig om smaa Mængder, ikke Tale.

England er i sine Pristilbud paa Smør gaaet op til vor Hjemmepris, ligesom det siges, at det i sine Prisforhandlinger iøvrigt henviser til vore Hjemmepriser. Dette er ganske irrelevante Betragtninger. Vore Hjemmepriser er et dansk Anliggende, som ikke vedkommer Englænderne; vi prøver paa samme Maade, som de gør i England, at stabilisere Prisniveauet og at føre en social Politik ved at subsidiere Forbrugspriserne, og forøvrigt afviser Englænderne blankt vore Henvisninger til de høje Priser, der maa betales de engelske Landmænd for at holde Produktionen oppe.

Landbrugets økonomiske Resultat.

Umiddelbart før Aarsskiftet udsendte Det landøkonomiske Driftsbureau første Del af Regnskabsberetningen for Driftsaaret 1945/46. Hvis denne Beretning hvert Aar skal fremkomme saa sent, kan den fra i Fjor ændrede Form for Beretningsudsendelse ikke betegnes som nogen Forbedring. Hverken Landbruget selv eller de i dets Driftsresultat iøvrigt interesserede Parter kan i Virkeligheden være tjent med, at der skal gaa mere end et halvt Aar fra Regnskabsafslutning til Offentliggørelse af en Oversigt over det samlede Resultat, og hvis Alternativet herfor er den tidligere fulgte Fremgangsmaade, hvor en foreløbig Oversigt forelaa i Oktober, maa dette absolut foretræk-

kes, og naturligvis især naar Konjunkturerne bevæger sig saa stærkt, som Tilfældet er i disse Aar.

Som man vidste, havde Driftsaaret 1945/46 en betydelig Forringelse af Rentabiliteten i Forhold til Aaret før frembragt baade derved, at Priserne var faldet, og Omkostningerne var steget.

	Bruttoudbytte Kr. pr. ha		Driftsomkostninger Kr. pr. ha		Nettoudbytte Kr. pr. ha	
	1945/46	Tilbagegang	1945/46	Fremgang	1945/46	Tilbagegang
Hele Landet	1222	44	1120	78	102	122
Under 10 ha	1631	21	1616	145	15	166
20—30 ha . .	1150	77	1033	58	117	135
Over 100 ha	1014	4	900	74	114	78

Høstudbyttet var 122 Mill. Afgrødeenheder mod 118 Mill. Aaret før, men det var altsaa ikke i Stand til at neutralisere den ufordelagtige Prisudvikling, selv om det afsvækkede Virkningen af Faldet i Produktpriserne, der var ca. 6 pCt. Der var en Opgang i Bruttoudbyttet fra Kvæg i alle Brugsstørrelser, men en saa betydelig Nedgang i Udbyttet fra Svin, at der blev en Nedgang i Udbyttet fra Husdyrhold ialt; desuden gik Udbyttet fra Plan-teavlen lidt tilbage. Stigningen i Driftsomkostningerne skyldtes navnlig en Stigning i Arbejdsomkostninger med 21 Kr. pr. ha til Folkehold og 38 Kr. til Familien; desuden gik Vareforbrug op med 19 Kr. pr. ha.

Forrentningsprocenten blev, beregnet efter de tre forskellige Kapitalopgørelser, saaledes:

Alle Brug	Nettoudbytte Kr. pr. ha	Handelsværdi		Bogført Kapital		Investeret Kapital	
		Kr. pr. ha	Forrentningsprocent	Kr. pr. ha	Forrentningsprocent	Kr. pr. ha	Forrentningsprocent
1945/46	102	4451	2,3	2503	4,1	3144	3,2
1944/45	224	4320	5,2	2521	8,9	3109	7,2
Forskel	÷ 122	+ 131	÷ 2,9	÷ 18	4,8	+ 35	÷ 4,0

Der er en lille Opgang i Handelsværdien, men Kapitalen er dog ret uforandret fra i Fjor, og Nedgangen i Nettoudbytte paa 122 Kr. pr. ha medfører derfor den betydelige Nedgang i Forrentningsprocent. Denne er beregnet efter Handelsværdi 2,3 pCt. og efter investeret Kapital 3,2 pCt.

Nedgangen er temmelig ensartet over hele Landet, hvilket er Udtryk for, at Produktionsforholdene har været ret ensartede, men det fremgaar dog af nedenstaaende Opstilling, at de sydlige Øer har klaret sig bedst og Fyn daarligst. Nedgangen er ligeledes i Nordjylland ret kraftig. Der er flere Aarsager til denne Ulighed, som det vil føre for vidt at analysere nærmere.

Forrentningsprocent efter investeret Kapital:

	Sjælland	Sydl. Øer	Fyn	Jylland				Hele Landet
				Øst-	Midt-	Nord-	Vest-	
1944/45	7,2	9,3	5,3	6,3	5,9	7,6	6,9	7,2
1945/46	3,0	5,8	1,2	2,4	2,7	2,4	2,8	3,2
Tilbagegang ...	4,2	3,5	4,1	3,9	3,2	5,2	4,1	4,0

Tilbagegangen har ramt alle Brugsstørrelser, og da de smaa Brug Aaret før stod svagest, er disses Resultat blevet yderst daarligt. Gaar man ud fra en almindelig Rentesats paa 4 pCt., har ingen af Brugsstørrelserne normal

Forrentningsprocent efter Handelsværdi:

	Under 10 ha	10—20 ha	20—30 ha	30—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha
1944/45	2,9	5,2	6,1	6,2	6,2	5,5
1945/46	0,2	2,6	2,8	2,9	3,6	3,2
Tilbagegang	2,7	2,6	2,3	3,3	2,6	2,3

Forrentning, men Forholdet i Rentabilitet er den samme som Aaret før; Rentabiliteten er stigende til de største Bøndergaarde for at aftage lidt i de store Gaarde.

Men hvorledes ser nu Landmændenes Indkomster af Landbruget ud efter denne betydelige Forringelse af Økonomien? Dette er søgt belyst i følgende Opstilling:

	Under 10 ha	10—20 ha	20—30 ha	30—50 ha	50—100 ha	Over 100 ha
Indkomst af gældfri Ejendom 1944/45	5 239	8 210	11 785	14 995	21 581	42 984
Indkomst af gældfri Ejendom 1945/46	4 739	7 126	8 890	11 414	16 329	30 828
Tilbagegang	500	1 084	2 895	3 581	5 252	12 156
Familiens Arbejdsfortjeneste 1945/46	3 338	4 819	5 227	6 367	8 511	11 321
Familiens Arbejdsfortjeneste + Rente af Egenkapital 1945/46	4 089	6 103	7 266	9 261	12 238	21 392
Familiens Arbejdsfortjeneste + Rente af Egenkapital 1932/33	1 489	1 884	2 487	2 826	2 787	1 285

Tilbagegangen i Indkomst af gældfri Ejendom ses at have været meget betydelig, men der levnes ikke desto mindre en om ikke normal saa dog nogenlunde Arbejdsfortjeneste, efter at den investerede Kapital er forrentet med normal Rente. Der foreligger endnu ingen Opgørelse over Pengeomsætningen, men da Landbrugsgælden paa anden Maade kan konstateres at have været ret konstant de sidste Aar, begaar man ingen væsentlig Fejl ved at regne, at Gældsrenterne i 1945/46 havde samme Størrelse som i 1943/44 — det sidste Aar, for hvilket de er opgivet. Fratrækkes de fra Indkomst af gældfri Ejendom, kommer man til de i næstsidste Linie anførte Tal, der angiver Arbejdsfortjeneste plus Rente af Egenkapital eller Indkomst af Ejendommen. Man kan med Udgangspunkt i Forrentningsprocent og de som Arbejdsfortjeneste og Indkomst af Ejendommen opnaaede Beløb konstatere, at vel er Rentabiliteten daarlig, men ikke desto mindre klarer Landmændene sig nogenlunde. Grundene hertil er, at den daarlige Rentabilitet jo delvis skyldes Stigningen i Arbejdsomkostningerne, men denne drager Landmanden ogsaa selv Fordel af. Familiens beregnede Arbejdsindtægt bliver høj, men Forrentningsprocenten lav; endvidere er Landbrugskapitalen højere end tidligere, men Gælden er

den samme, saa hele Nettoudbyttet, selvom det er under normal Størrelse, ikke sluges til Forrentning af Gælden.

I hvor høj en Grad Landbruget har vundet økonomisk ved Udviklingen under og efter Krigen, ved Inflationen og Lønstigningen, belyses ved at sammenligne Indkomsten af Ejendommene i 1945/46 og i 1932/33. I begge Aar var Forrentningsprocenten af Handelsværdien 2,3 pCt., men Landmændenes Indkomst var 3—4 Gange saa høj i 1945/46 som i 1932/33, og selv om Prisstigningen siden 1932 tages i Betragtning, er der dog en betydelig Forbedring af Indkomsterne. Bortset fra, at Landbruget nu efter de gode Aar har en Del Reserver at trække paa, er der i 1945/46 heller ikke de samme Krisesyntomer som i 1932/33 og efterfølgende Aar, og Sammenligningen viser, hvor nødvendigt det er at tage de for Rentabilitetsberegningerne opstillede Kriterier i Betragtning, naar man skal bedømme Landbrugets økonomiske Stilling eller sammenligne den fra Aar til Aar. Forrentningsprocenten alene gør det ikke.

Men dette er ikke ensbetydende med, at man saa vil kunne bortse fra Rentabiliteten i Landbruget, som det fra visse politiske Sider har været hævdet under Prisforhandlingerne i Sommer. For det første maa det allerede ud fra en almindelig social Betragtningssmaade være saaledes, at Landmændene tilregnes samme Løn som Landarbejderne, og for det andet maa ud fra økonomiske Synspunkter de i Landbruget arbejdende Produktionsfaktorer, Arbejde og Kapital, have samme Aflønning som i andre Erhverv; ellers afvandrer de, og Produktionen gaar tilbage. Dette er ganske aktuelt for Arbejdskraften, og det gælder ikke alene for den betalte Arbejdskraft, men ogsaa for Landmændene selv, i hvert Fald for de vordende Landmænd. Arbejdet maa have samme Indkomst, som det kan tjene i andet Erhverv. Landbruget indtager dermed en betydelig stærkere økonomisk Stilling end nogensinde; der er svigtende Rentabilitet i Erhvervet og Tilløb til Krise, som Lovgivningsmagten maa søge at bekæmpe for at holde

Produktionen oppe, men Landmændene har det økonomisk taaleligt, selv om de tjener mindre end før. Fordelen ved en høj Løn i Landbruget turde dermed være iøjnefaldende.

Naar man paa Baggrund af Rentabilitetsopgørelsen for 1945/46 forsøger at bedømme Rentabiliteten for indeværende Aar, vil man kunne konstatere, at Billedet ikke vil blive væsentlig ændret. Høsten har ganske vist været større, og Priserne er blevet en Del forhøjet, men da Omkostningerne samtidig er steget, navnlig Arbejdsomkostningerne, vil dette fortære Indkomststigningen. Der vil dog blive nogen Forskel i Bevægelserne i de forskellige Brugsstørrelser; saaledes maa Familiens Arbejdsfortjeneste blive forbedret i de smaa og mindre Brug, hvor Familien selv tjener den højere Løn, men i de større Brug vil den forhøjede Løn gøre sin Virkning gældende, selv om Arbejdsstyrken er blevet en Del mindre. Der er vel næppe Udsigt til, at man kommer ud af dette Dødvande, før der bliver Mulighed for en større Import af Hjælpesoffer til mere fremkommelige Priser.

Arbejdskraften i Landbruget.

I Aarets Løb er den Udvikling med aftagende Arbejdsstyrke og stigende Løn, som indlededes under Krigen, og som tiltog i Styrke fra 1943, fortsat, d. v. s. at Lønnen maatte forhøjes stærkt for at fastholde en aftagende Arbejdsstyrke. Bevægelsen i Antal Arbejdere ud over Brugene har efter Statistisk Departement været saaledes:

Juli	Børn, Slægtninge		Ugifte Medhjælpere		Gifte Medhjælpere		Ialt fast Medhjælp	Løs Medhjælp	
	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder	Mænd	Kvinder		Mænd	Kvinder
1939	61 700	46 300	110 000	45 900	15 000	8 000	286 900	—	—
1945	53 900	40 200	95 600	41 900	16 400	6 600	254 600	17 900	3 600
1946	50 200	36 300	87 300	37 400	18 900	7 000	237 100	20 700	4 300
1945 ÷									
1946	3 700	3 900	8 300	4 500	÷2 500	÷400	17 500	÷2 800	÷700

Der er betydelig Tilbagegang i alle Kategorier af ugift Medhjælp, Børn og fremmede ugifte Medhjælpere, men en lille Opgang i Antallet af faste Daglejere, saaledes at

Nettotilbagegangen i fast Medhjælp er 17 500 eller ca. 7 pCt. mod ca. 3,5 pCt. Aaret før. Fra 1939 til 1946 er Tilbagegangen 49 800 eller ca. 17 pCt. Den lille Fremgang i faste og løse Daglejere skal formentlig tydes saaledes, at man forsøger at gaa over til denne Medhjælp, men at Forskydningen ikke foregaar særlig hurtigt.

Fast Medhjælp i Juli og November.

	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946
Juli	282 600	277 600	271 900	260 300	249 000	249 800	232 800
November .	248 300	245 800	246 200	242 000	228 400	210 600	189 900
Forskel ...	34 300	31 800	25 700	18 300	20 600	39 200	42 900
do. i pCt. ...	12	11	9	7	8	16	18

Der er derefter anført Tal for Svingningerne i Beskæftigelsen fra Juli til November siden 1940. Landbruget her i Landet har igennem Aarene vel fastholdt en betydelig Arbejdsstyrke Aaret igennem, men der har dog været en ret stor Sæsonbeskæftigelse i Sommertiden, som afvikledes om Efteraaret og Vinteren, fornemmelig pr. 1. November. Et Udtryk herfor er jo netop den højere Sommer-, men lavere Vinterløn, som det har været Sædvane at betale. Hvis de anførte Tal for 1940 og 1941 kan tages som Norm for Førkrigstiden, gik Beskæftigelsen dengang fra Sommer til November tilbage med godt 30 000 Arbejdere eller 11—12 pCt., men i de første Krigsaar formindskedes Tilbagegangen stærkt, baade i absolute og relative Tal, formentlig paa Grund af de usikre Beskæftigelsesforhold, for igen fra 1944 at gaa meget kraftigt i Vejret. Dette kan kun forklares paa den Maade, at efter den stærke Lønstigning, som satte ind fra 1943, har Landbruget reduceret sin Arbejdsstyrke i stigende Grad pr. 1. November; man har ikke villet betale den høje Vinterløn. Dette har foreløbig naaet sin Kulmination med det afvigte Aar, hvor Reduktionen har været 42 900 Arbejdere eller 18 pCt. Denne Udvikling rummer en betydelig Fare, for selv om en Del af Reduktionen skyldes Militærindkaldelser, Skoleophold o. lign., vil det ikke være mu-

ligt til Foraaret at genantage en stor Del af de afvandrede. De vender ikke tilbage til Landbruget, og der opstaar dermed en yderst uheldig Vekselvirkning mellem Afvandring og Lønstigning.

Lønnen steg igen stærkt i 1946, som det fremgaar af følgende Tal hentet fra Statistisk Departements Lønstatistik.

Aarsløn	1909 —14	38/39	39/40	40/41	41/42	42/43	43/44	44/45	45/46
Karle 17—20									
Aar, Kr. . . .	294	793	850	886	(1012)	1049	1362	1807	2220
		100	108	112	128	132	172	228	280
Karle indtil 16 Aar, 1935 = 100							244	326	418
" 17—20 Aar, "							243	321	414
" over 21 Aar, "							243	306	389

Den meget stærke Lønstigning satte ind fra 1943 med 30 pCt. fra 42/43 til 43/44, 32 pCt. fra 43/44 til 44/45 og 23 pCt. fra 44/45 til 45/46. Som det vises i de tre nederste Linier, har Lønstigningen haft den Virkning, at de unges Løn er steget relativt stærkest de sidste 3 Aar. Man prøver paa at spare paa Lønnen ved at fæste en yngre Karl eller en Dreng, hvormed Lønnen drives i Vejret for disse Aldersklasser.

Det har været nævnt, at Lønnen pr. November 1946 har givet noget efter, og at det skulde have været lettere at fæste Karle efter November. Den meget stærke Nedgang i Beskæftigelsen pr. November 46 giver Forklaringen herpaa. Man har ikke villet fæste Folk til de høje Lønkrav, der har været fremsat, Efterspørgslen er faldet, og det er muligt, at Beskæftigelsesmulighederne i andre Erhverv knapt har været saa gode som tidligere.

Der fremkommer hvert Aar Rygter om meget høje Lønninger til Karle. Statistisk Departements Lønstatistik dementerer i sig selv disse Rygter, men Departementet har ydermere undersøgt Fordelingen af Karle i forskellige Lønklasser, og det fremgaar heraf, at det er faa Karle, der naar op paa den Løn, Rygterne fortæller. Sidste Sommer hørte

man jævnlig om en Sommerløn paa 3000 Kr., men efter Statistiken har kun 11,4 pCt. af Karlene haft en Løn over 2500 Kr. Det tjener ikke noget Formaal, hverken for Landbruget eller for Medhjælperne, at den Slags Rygter sættes i Omløb. Det eneste, der opnaas, er at give et misvisende Billede af hele Løn- og Beskæftigelsessituationen og saa iøvrigt at konstatere, at der er enkelte Karle i Landbruget, som man er tjent med at give en meget høj Løn.

Rationaliseringen.

De stærke Pris- og Omkostningsforskydninger i de senere Aar kalder paa særlige Foranstaltninger for at forbedre Rentabiliteten. Denne Indsats, der her er Tale om, er det blevet moderne at kalde for Rationalisering, et Begreb man har hentet fra Industrien. Det er imidlertid ikke ligegyldigt, hvorledes man bruger et saadant Begreb; det kan meget vel føre til Begrebsforvirring, og det er netop sket i dette Tilfælde. Man har for det første faaet bibragt Offentligheden og delvis sig selv den Opfattelse, at først nu staar Landbruget over for at rationalisere sine Bedrifter, og at der kan ventes det overordentlige deraf. Det er fejlagtigt. Landbruget har igennem Slægtled rationaliseret af alle Kræfter; Andelsbevægelsen og hele Forsknings- og Oplysningsvirksomheden er Vidnesbyrd derom. Det samme er Tilfældet med mange Tusinder dygtige Landmænds Indsats. Men for det andet er Rationalisering blevet et Synonym for Mekanisering, hvilket er lige saa beklageligt. Mekanisering kan være en Rationalisering, men det er, heldigvis, kun een blandt de mange tilgængelige Rationaliseringsforanstaltninger, som findes i Landbruget. At rationalisere vil sige at gøre Tingene rigtigere end før under de givne Forudsætninger, og det kan man gøre inden for alle Omraader af Produktionen. Det kan naas ved simple og billige Fremgangsmaader og Midler, saavel som, om end sjældnere, ved kostbare Nyanskaffelser, f. Eks. af Maskiner. Det kan i denne Forbindelse anføres, at man har saa travlt med

at henvise til de store Resultater, der er opnaaet ved at rationalisere — hvorved man mener at mekanisere — det amerikanske Landbrug, men i U. S. A. selv betegner man Fremskridtene i Planteforædling som en af de mest betydningsfulde Rationaliseringer. Man regner saaledes bl.a. med, at Majsudbyttet er blevet forøget med 20 pCt. ved Anvendelsen af Krydsnings-Udsæd.

Det forstaas umiddelbart, at det er af største økonomiske Betydning at holde Begreberne klare paa dette Omraade. Vi kan i dansk Landbrug ikke opnaa de store Resultater ved Mekanisering. Vi maa i Fremtiden som i Fortiden navnlig holde os til de mange andre tilgængelige Rationaliseringsforanstaltninger, som er billige eller gratis, d. v. s. saadanne som bestaar i Dygtiggørelse, Forbedring af Fremgangsmaader og af vore Dyrs og Planters Ydeevne, Kvalitetsproduktion o. s. v.

Det betyder ikke, at man kan slaa en Streg over Mekaniseringen, men den skal gennemføres med køligt Overlæg, fordi den er saa dyr. Prisudviklingen i sig selv viser, at vi skal mekanisere, d. v. s. erstatte menneskelig Arbejdskraft med dyrisk eller mekanisk Kraft. Fra 1938—39 til 1946 er Arbejdslønnen steget med 180 pCt., Bygningsomkostningerne med 101 pCt. og Inventar med 79 pCt.; det maa altsaa være rentabelt at erstatte Arbejde med Bygninger og Inventar, men det er ikke gratis. Det koster mange Penge, og den Mekanisering, der er økonomisk forsvarlig, maa variere stærkt fra Brugsstørrelse til Brugsstørrelse. Mekaniseringens Forudsætninger er, at der enten kan spares andre Omkostninger, eller at den frisatte Arbejdskraft kan anvendes til at frembringe en større Produktion; slaar disse Forudsætninger ikke til, opnaar man ved Mekaniseringen kun at forøge Omkostningerne.

Der er i Aarets Løb oprettet Maskinstationer flere Steder i Landet. Det har aabenbart drejet sig om en Forøgelse af Investeringen pr. Ejendom, idet der næppe er frigjort Kapital paa andre Omraader. Men Perspektivet for saadanne Stationer blev givet godt med 1946. Hvem vilde i

April, da Solen pludselig varmede og tørrede, have været den sidste med Saaningen paa Maskinstationens Rute? Og hvem havde Nerver til i Høsten, da Regnen faldt og faldt, at lade Kornet staa endnu de fjorten Dage, det vilde vare, inden Høstmaskinen kunde ankomme? Det er jo netop en af de økonomiske Fordele i vort udtalte Bondebrug, at det kan faa udført Aarets Arbejder til den rette Tid, men det vil det kunne knibe med, hvis Maskinstationer skal udføre Arbejdet. De kan yde en Bistand, men de vil saa betyde en ekstra Omkostning.

Landbrugspolitikken.

Der er i Aarets Løb udkommet en Pjece, *Landbrugets Fremtid* af *Carl Petersen* og *Jørgen Paldam*, som er interessant i flere Henseender, og som burde have vakt nogen mere Opmærksomhed, end den gjorde. For det første er den interessant derved, at den ene af Forfatterne, *Carl Petersen*, sandsynligvis er Socialdemokratiets kommende Landbrugspolitiker som *Afløser* for *Bording*, og man skulde derfor af Bogen kunne faa noget Indtryk af Socialdemokratiets Landbrugsprogram. Men for det andet er Bogen, skønt den har en aktiv Politiker som Forfatter og forøvrigt er udarbejdet paa Foranledning af og i Forstaaelse med Arbejdernes Erhvervsraad, meget objektiv; den stiller Problemerne til Debat. Nogle enkelte politiske Udfald er uden Relation til Indholdet iøvrigt og kunde og burde derfor have været sparet. Men det er interessant og lovende, at man er kommet saa langt, at man kan drøfte Landbrugets Økonomi lidenskabsløst ud fra økonomiske i Stedet for ud fra politiske Synspunkter. Som Forudsætningerne er for vort Landbrug, kan der ikke være mange forskellige Løsninger paa dets økonomiske Problem. Der maa være en Løsning, der er nogenlunde den rigtige, og den maa det dreje sig om at finde frem til. Endelig har Pjecen Betydning ved selve sit Indhold, ved de meget centrale Problemer, den rører ved; kun skal det bemærkes, at man stofmæssigt har villet have for meget

med; Sideantallet er kun paa 48, og man burde derfor enten have begrænset sig eller udvidet Pjecens Omfang.

Pjecens Grundsynspunkt er en vis Pessimisme med Hensyn til vort Landbrugs Fremtid, som man bl. a. finder bestyrket af Udtalelser af de to svenske Nationaløkonomer *Gunnar Myrdal* og *Gunnar Lange*. Det er imidlertid ingenlunde sikkert, at det er rigtigt, og der kan bl. a. mindes om, at Myrdal har været ret uheldig med sin Bedømmelse af den økonomiske Udvikling i de to første Fredsaar, saa noget ufejlbarligt Sandhedsvidne er han ikke. Og det er netop paa det Punkt, hvor Myrdal har fejlet, at Optimisme kan bygge. Han har nemlig forudsat, at der efter Krigen, bl. a. i U. S. A., vilde opstaa en stor Arbejdsløshed, hvilket maatte have skadelige Virkninger paa Landbruget. Men det omvendte er blevet Tilfældet; der er mere end fuld Beskæftigelse i alle Lande, og for saa vidt det vedblivende vil være muligt at opretholde denne, maa Landbrugets Kaar lettes, saaledes som omtalt i et foranstaaende Afsnit.

De to Forfattere burde have taget dette Forhold i Betragtning, saa meget mere som de selv beskæftiger sig noget med det, idet de anfører, at Landbruget i Fremtiden — under nogenlunde fuld Beskæftigelse — maa betale en Løn, der er i Niveau med Lønnen i andre Erhverv. Men naar det er Tilfældet, herhjemme som i andre Lande, maa den af Myrdal frygtede Tendens til, at Forbruget af Landbrugsprodukter ikke kan holde Trit med Produktionen, føre til en Selvsanering i Landbruget; Landbrugsarbejderne vil, naar Vilkaarene i Landbruget er mindre gode, afvandre, og Produktionen derved falde, Priserne stige o.s.v.

Dette er ikke ensbetydende med, at man kan sidde stille og vente med Hænderne i Skødet, og man maa derfor give Forfatterne Ret i Ønskeligheden af, at der optages en langsigtet Landbrugspolitik, fordi der meget vel kan opstaa Kriser, saaledes som vi har Tilløb til det for Tiden, og som det kan være paakrævet for Samfundet at søge at forebygge. Man kan ogsaa være enige med Forfatterne i,

at man bør tage lidenskabsløst paa de Midler, man i en saadan Situation anvender. Naar der saaledes i visse Landbrugskredse er en Del Uvillie mod Tilskudspolitik, medens man ser med Velvillie paa Valutapolitik, er dette ikke videre velbegrundet. Man maa anvende det Middel, der maa antages at give det bedste Resultat for Helheden, og Valutaskruen ses ikke at have moralske Fortrin fremfor Tilskudspolitikken.

Som en Langtidsforanstaltning fremhæves Rationalisering. Idet der henvises til, hvad der er sagt om dette Begreb i det foregaaende Afsnit, kan man fastslaa, at Forfatterne netop har faaet det galt i Halsen; de siger, at Rationaliseringsproblemet er aktuelt, og at Rationalisering da ogsaa i *et vist Omfang* (!) er indledet paa frivillig Basis (Mejerisammenlægning paa Fyn!), men at den næppe paa denne Maade kan antages gennemført i tilstrækkeligt Omfang. Jo, det kan den godt. Der rationaliseres i Landbruget paa fuld Kraft og paa frivillig Basis, men det er muligt, at en vis Reorganisering paa visse Omraader kan fremmes ved et offentligt-landbrugsmæssigt Samarbejde.

At Statens Overtagelse af Jorden skulde være et særligt Helsemiddel er en Trossag. Det er aldrig blevet bevist, og det gør Forfatterne heller ikke ud over at paastaa, at en saadan Overtagelse vil bidrage til varig Sanering af Landbrugets Gæld. De beviser ikke, at dette vil blive Tilfældet, eller at Landmændene derved bliver bedre økonomisk stillede.

Som sagt: Bogen er særdeles interessant og indbyder med sine Synspunkter og sin Form i høj Grad til en saglig Debat.

Iøvrigt har den landbrugspolitiske Debat herhjemme i Aarets Løb samlet sig om Prispolitikken. Der har paa dette Omraade fundet en ret betydningsfuld Ændring Sted siden i Trediverne; samtlige politiske Opfattelser er mere taalsomme. Det hænger for en Del sammen med en mere udbredt social Forstaaelse, men skyldes antagelig ogsaa Erkendelsen af den økonomiske Nødvendighed af at søge

at opretholde Landbrugsproduktionen paa saa højt et Omfang som muligt, og at det er fuld Alvor, at Produktionen vil gaa tilbage, hvis Rentabiliteten ikke er tilfredsstillende. Det er det, fordi Arbejdslønnen er blevet saa høj. Kan Produktionen ikke betale den høje Løn, afvandrer Arbejderne i videste Forstand, indtil den lavere Produktion, man indstiller sig paa, bliver rentabel. Det er det ene Forhold, der giver den store Forskel mellem Tilstanden i Trediveerne og nu. Dengang var Lønnen saa lav, at man politisk næsten kunde gøre, hvad man vilde, uden at Produktionen gik tilbage, men desuden er Landbruget igennem Inflationen blevet lettet for den halve Gældsbyrde. Gælden er den samme, Renterne ydermere noget lavere, men Priserne det dobbelte. Landmændene er dermed blevet betydelig friere stillet, saaledes at de kan tilpasse deres Produktion uden at behøve at presse sig selv og deres Familier for den sidste Draabe Kraft. Der henvises iøvrigt til de foran om samme Problem gjorte Bemærkninger.

Et af Landbrugspolitikken centrale Omraader, Udstykningen, er i Aarets Løb blevet taget op til fornyet Overvejelse og Undersøgelse. Selv med den største Sympati for de menneskelige og sociale Værdier, det her drejer sig om at værne og udvikle, maa man sige, at Tiden nu er ikke videre godt valgt til en Langtidsordning af dette Problem, men at man maa foretrække, at man hjælper sig igennem med foreløbige Forholdsregler, til hele det økonomiske Billede er mere afklaret.

Fra den faglige Arbejdsmark.

I Aarets Løb har der udfoldet sig en rig Virksomhed paa det faglige Arbejdsomraade, som det ikke her er Stedet at gaa i Enkeltheder med, men hvorom det kan siges, at den netop er Udtryk for Landmændenes og det Offentliges Villie og Evne til gennem en omfattende, kontinuerligt forløbende Rationalisering af Landbrugsproduktionen at forøge Produktivitet, Rentabilitet og Konkurrenceevne. Nogle enkelte Foranstaltninger skal omtales.

Efter adskillige Tilløb og Overvejelser blev Statens Ukrudtsforsøg genoprettet. Det var en stor Fejltagelse, at de i sin Tid efter en kort Levetid blev nedlagt, men som hele Stillingen er nu i Landbruget, hvor det meget Lugearbejde bliver for dyrt, er det nødvendigt at finde paa billige og hensigtsmæssige Metoder til at holde Ukrudet i Skak. Meget a propos kunde man straks gaa i Gang med Undersøgelse af de nye Vækststof-Bekæmpelsesmidler, og man hører forøvrigt samtidigt fra U. S. A. om nye Midler til Bekæmpelse af Jordbundens Skadeorganismer. Kan disse Midler indfri bare en Del af de Løfter, der er givet om dem, kan de afstedkomme en hel Revolution i Landbruget, hvis de bliver billige nok at anvende.

Landbrugsorganisationerne i Samarbejde med Andelsfoderstofforeningerne oprettede i 1946 en Forædlingsanstalt for Korn. Det maa siges at være et baade prisværdigt og paakrævet Initiativ, der her er udfoldet; der er ganske vist paa A bed og mere spredt rundt i enkelte Firmaer udført et dygtigt Kornforædlingsarbejde, men her gøres der nu en virkelig omfattende Indsats. Forædlingsarbejdet er en af de Rationaliseringsforanstaltninger, der er rigtig Bonus ved; bedre Sorter virker over hele Landbruget og kræver ikke megen Investering — eller Forstand — at anvende.

Efter den i de sidste Aar paa Professor *L. Hansen Larsens* Initiativ og under hans Ledelse opvoksede Konsulenttjeneste i Landbrugsbyggeriet, er denne Foranstaltning nu blevet saa omfattende, at man har organiseret et Fællesarbejde i Landbrugets Byggetjeneste. Den kommer sent; den burde have været organiseret for mange Aar siden, men man maa nu haabe, at den hurtigt kommer i Kontakt med de rigtige Opgaver, saa den faar Betingelsen for at gøre den rigtige og selvstændige Indsats samt korrigere nogle af de Vildskud, der allerede synes at være fremvokset i Landbrugsbyggeriet i dets nye Skikkelse, saasom svigtende eller endda manglende sagkyndig

Arkitektassistance. Landbrugskandidater kan ikke blive Landbrugsarkitekter. De er Landbrugsingeniører.

I Aarets Løb har Landbohøjskolen erhvervet en stor og god Gaard, *Albertslund*, ved Vridsløse til Laboratorium for Undervisningen i Planteavl, og lige før Aarsskiftet hørte man, at Statens Redskabsforsøg har forpagtet en større Gaard i Jylland for en længere Aarrække. Begge disse Foranstaltninger, der har været meget paakrævede i mange Aar, maa hilses med udelt Tilfredshed.
